

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ

Кафедра романо-германської філології

Дипломна робота
Освітньо-кваліфікаційний рівень “Магістр”
на тему:
Оцінна репрезентація рис характеру людини
в компаративній фразеології англійської та української мов

Виконала: студентка II курсу, групи ІФ-11

Спеціальність: 035.041 Філологія. Германські мови та література
(переклад включно)

Микитин І.С.

(прізвище та ініціали, підпис)

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук, доцент

Орел І.І.

(прізвище та ініціали, підпис)

Рецензент:

зав.кафедри іноземних мов НУВГП, к.п.н., доцент

Купчик Л.Є.

(прізвище та ініціали)

Рівне - 2023

ЗМІСТ

Вступ	6
-------------	---

РОЗДІЛ 1.

Теоретичні аспекти вивчення фразеологічних одиниць

1.1. Визначення та основні ознаки фразеологічних одиниць	9
1.2. Структура фразеологічних одиниць.....	14
1.3. Фразеологічна одиниця в контексті образного мислення.....	17
1.4. Лінгвокультурологічна інтерпретація фразеологічних одиниць	19
1.5. Критерії добору фразеологічних одиниць в англійській та українській мовах.....	21
1.6. Висновки до розділу 1	24

РОЗДІЛ 2.

Структурні, семантичні та функціональні особливості фразеологічних одиниць в англійській та українській мовах

2.1. Структурні особливості фразеологічних одиниць в англійській та українській мовах.....	26
2.2. Семантичні особливості фразеологічних одиниць в англійській та українській мовах	28
2.3. Функціональні особливості фразеологічних одиниць в англійській та українській мовах	33
2.4. Висновки до розділу 2	37

РОЗДІЛ 3.

Класифікація фразеологічних одиниць англійської та української мов

3.1. Група “Зовнішність людини”.....	38
3.2. Група “Характеристика естетичних якостей людини”	39
3.3. Група “Фізичний образ людини”.....	41

3.4. Група “Характер людини та її внутрішній світ”	44.
Висновки до розділу 3	49
Загальні висновки	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52
ДОДАТОК. Фразеологічні одиниці для позначення рис характеру людини в англійській та українській мовах	59

АНОТАЦІЯ

Роботу присвячено дослідженню репрезентаційних рис характеру людини в компаративній фразеології англійської та української мов.

В ході роботи досліджено теоретичні аспекти вивчення компаративних одиниць, розглянуто визначення фразеологічних одиниць та їхню структуру. Встановлено, що за своїм походженням вони тісно пов'язані з вивченням культурного та історичного аспектів мови, а за своєю стилістичною приналежністю фразеологізми поділяються на побутові, народні та книжні.

Визначено, що за структурою вони поділяються на: ад'єктивні, вербальні, іменникові, прислівникові та компаративеми на зразок речення і що найчастіше зустрічаються ад'єктивні та іменникові (субстантивні) компаративеми.

Виявлено структурну чотирикомпоненту модель фразеологічних одиниць, яка представлена формулою: $A + C + m + B$, де: A – суб'єкт порівняння, C – основа порівняння, m – порівняльний сполучник і B – об'єкт порівняння. Встановлено, що поряд з такою повною моделлю структури використовуються і “скорочені” форми, у яких відсутній той чи інший компонент. Об'єкт порівняння у цій моделі може бути вираженим: іменником, складним іменником, підрядним або сурядним словосполученнями.

Структурна будова фразеологічних одиниць пов'язана з їхнім семантичним відображенням. В роботі фразеологічні одиниці поділені на дві групи: ті, що характеризують живу істоту та ті, що описують предмети та явища.

За об'єктами порівняння вони виокремлені в наступні тематичні групи, що описують людину: - *людина – тварина*; - *людина – рослина*; - *людина – людина*; - *людина – предмет навколишнього середовища*; - *людина – історизм*; - *людина – міфологізм*; - *людина – біблеїзм*.

Фразеологічні одиниці, що відображають характер людини умовно поділено на дві підгрупи: ті, які репрезентують позитивні риси характеру та ті, які відображають її негативні риси. Доказано, що найчастіше зустрічаються сталі вирази з компаративеми, що передають певні вади характеру людини:

м'якотілість, наївність, безпорадність, лякливість, байдужість, впертість, лінощі, дурість, хитрість, жадібність, гонористість.

Позитивні риси характеру людини найчастіше передають: *справедливість, розум, чесність, надійність, щиросердність, мудрість, доброту, великодушність, обережність, хоробрість.*

Продемонстровано, що майже всі вирази мають дуже чітку та прозору структуру і найчастіше у них конектором виступає сполучник “as - як”.

У поданих нами фраземах переважають образи, представлені зоонімами, фітонімами; їх найбільше. Крім того, зустрічаються одиниці, що відображають біблійні, міфологічні об'єкти та предмети побуту.

Аналіз матеріалу дозволив показати багатство фразеологічних одиниць, представити їхні основні структурні і семантичні особливості та класифікувати їх за групами.

SUMMARY

The paper is devoted to the study of representative features of human character in the comparative phraseology of English and Ukrainian.

The theoretical aspects of the study of comparative units are investigated, the definition of phraseological units and their structure are considered. It is established that by their origin they are closely related to the study of cultural and historical aspects of the language, and by their stylistic affiliation phraseological units are divided into everyday, folk and bookish.

According to their structure, they are divided into: adjectival, verbal, noun, adverbial and sentence-like comparatives. It is determined that the most common are adjectival and noun comparatives.

The structural four-component model of phraseological units is revealed, which is represented by the formula: A + C + m + B, where: A is the subject of comparison, C is the basis of comparison, m is the comparative conjunction and B is the object of comparison. It has been established that along with this complete model of structure, "abbreviated" forms are also used, in which one or another component is omitted. The

object of comparison in this model can be expressed as a noun, a compound noun, a subordinate or a coordinate phrase.

The structural structure of phraseological units is related to their semantic reflection. In this work, phraseological units are divided into two groups: those characterizing a living being and those describing objects and phenomena.

According to the objects of comparison, they are divided into the following thematic groups describing a human being: - *man - animal*; - *man - plant*; - *man - human*; - *man - environmental object*; - *man - historicism*; - *man - mythology*; - *man - biblical*.

The phraseological units reflecting a person's character are conditionally divided into two subgroups: those representing positive character traits and those reflecting negative character traits. It is proved that the most commonly used stable expressions are those with comparatives that convey certain flaws in a person's character: *softness, naivety, helplessness, timidity, indifference, stubbornness, laziness, stupidity, cunning, greed, and arrogance*.

Positive character traits are most often conveyed by *justice, intelligence, honesty, reliability, sincerity, wisdom, kindness, generosity, caution, and courage*.

It has been demonstrated that almost all expressions have a very clear and transparent structure and most often the conjunction "as" acts as a connector.

In the phrases presented by us, the images represented by zoonimas and phytonimas prevail; they are the most numerous. In addition, there are units representing biblical, mythological objects and household items.

The analysis of the material made it possible to show the richness of phraseological units, to present their main structural and semantic features and to classify them into groups.

Вступ

Мова, виступаючи засобом людської комунікації, є соціальним і національним явищем. З однієї сторони, вона є інструментом пізнання світу людиною і сховищем індивідуального і суспільного досвіду, а з іншої – відображає світогляд, виражає національний характер, зберігає етнічні та культурні цінності народу. Саме з цим пов'язаний той факт, що останнім часом більшість лінгвістів займаються вивченням проблеми взаємодії мови і культури.

Національну логіку мислення – як колективну, так і індивідуальну – можна досягнути за допомогою мовних одиниць, що мають лінгвокультурологічну значущість. До такого роду одиниць у першу чергу належать фразеологізми – мовні одиниці, що містять національно-культурну специфіку.

Ця робота присвячена вивченню особливостей англійських та українських фразеологічних одиниць, що риси характеру людини.

Актуальність пропонованого дослідження зумовлена спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення культурного чинника в мові, на аналіз явищ в мові, пов'язаних з народною ментальністю, культурою в тісному поєднанні з людиною, її мисленням, свідомістю, а також недостатнім вивченням проблем національно-культурної своєрідності та антропоцентричності фразеологічних одиниць. Оцінна компонент-фразема риси характеру людини, як складова фразеологічної одиниці є недостатньо вивченим питанням в компаративній лінгвістиці, однак дослідження таких фразеологізмів нам видається цікавим, оскільки вони виконують функцію зберігання і трансляції історії і культури народу. Дослідження і вивчення такого національно-культурного компонента допоможе виявити особливості фразеологічної картини світу у англійській та українській мовах.

Об'єктом цього дослідження є фразеологічні одиниці англійської та української мов, що відображають риси характеру людини.

Предметом дослідження виступає оцінний компонент фразеологічного значення усталених мовних одиниць.

Матеріалом для дослідження послужили англійські фразеологічні одиниці у кількості 203 одиниці, зібрані із зарубіжних і вітчизняних лексикографічних джерел, що репрезентують характер людини,

Нашими завданнями при дослідженні були:

- дати загальну характеристику фразеологічним одиницям, визначити їхні структурні особливості та розглянути різні підходи до їхньої класифікації;
- розкрити особливості лінгвістичного та культурологічного аспекту вивчення фразеологічних одиниць з оцінною компонентом -фраземою риси характеру людини;
- дати характеристику фразеологічним одиницям ономастичного характеру, визначивши місце і роль компонента-фраземи в структурі фразеологічних одиниць;
- розробити тематичну класифікацію таких фразеологізмів.

Методами дослідження є: описовий метод, метод контекстуального аналізу, метод лінгвокультурологічного аналізу, статистичний метод, порівняльно – зіставний метод.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що в ній проводилося комплексне дослідження національно-специфічних особливостей англійських та українських фразеологічних одиниць із фраземою-компонентом риси характеру людини через призму лінгвістичного та культурологічного підходу до їхнього вивчення, їхньої структури та вживання в англійській та українській мовах. Крім того, у даній роботі досліджується семантика фразеологічних одиниць з урахуванням їхнього оцінно-коннотативного значення.

Практичне значення: отримані результати можна буде використовувати для написання статей, доповідей, наукових робіт студентами закладів вищої освіти при вивченні ними курсу лексикології.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ

1.1. Визначення та основні ознаки фразеологічної одиниці

У мові кожного народу є сталі образні звороти, вирази, що мають комплексне значення. Ці звороти утворювалися через порівняння, зіставлення і екстраполяцію вже відомих ознак на щось невідоме, нове. Порівняння – це аналіз, а відчуття, сприйняття, осмислення є невід'ємними компонентами цього процесу. Кожна людина по своєму бачить, сприймає і оцінює навколишній світ, тому і картина порівняння у кожного своя.

Досить часто при цьому компонентами у таких зворотах виступають навколишні предмети чи явища. Фразеологічний мовний компонент – дуже складна система, однак вона здатна повніше, точніше за слово передати те чи інше поняття. Позначаючи предмет, особу чи ознаку фразеологічна одиниця подає про них додаткову інформацію. Окрім того, фразеологізми набагато більше експресивніші від лексичних одиниць, так як часто несуть в собі образний або порівняльний характер. Їхнє дослідження допомагає глибше зрозуміти їхню структуру, семантику та суть, особливості менталітету носія та вибудувати так звану мовну картину світу.

Найбільше запитань викликає саме визначення фразеологізма, яке досі є неузгодженим. Відомо більше двадцяти дефініцій фразеологічних одиниць, але жодна не отримала загального визнання. Більшість лінгвістів послуговуються термінами: фразеологічна одиниця, фразеологізм, фразеологічний зворот, ідіома, фразеологічний вислів, стійке словосполучення. Фразеолог Білоноженко В.М. вживає три терміни: “фразеологізм”, “фразеологічна одиниця” і “ фразема ” [9]. Ми використовуватимемо терміни “фразеологізм, “ фразеологічна одиниця”, “фразема” як взаємозамінні.

Так, Скрипник Л.Г. вважає, що фразеологічні одиниці є сполучення двох і більше слів, що становлять семантичну цілісність та відтворюються в готовому вигляді в процесі мовлення. На його думку, фразеологічних одиниць є явищем “соціально зумовленим, апробованим суспільною свідомістю носіїв мови” [51;

11]. Інший український науковець Юрчук Л.М., даючи визначення поняттю фразеологічної одиниці, наголошує на фразеологічному значенні, граматичних категоріях та стійкому складі компонентів фразеологічних одиниць, які втрачають лексичну самостійність. Телія В.Н. характеризує фразеологізми як фіксовано стійкі, семантично пов'язані сполучення слів, що не створюються відповідно до загальних норм комбінації слів при висловлюванні, а відтворюються в процесі мовлення у певній лексико-граматичній послідовності [45].

Для визначення змісту фразеологічних одиниць необхідно встановити найхарактерніші, притаманні тільки їм відмінні ознаки. На думку Авксентьєва Л.Г., якщо фразеологічна одиниця є особливою одиницею мови, то вона може існувати “лише в єдності своєї форми і змісту і повинна відрізнятися за своєю категоріальною суттю від усіх інших одиниць, у тому числі від близьких, подібних, що збігаються за якимись спільними з нею рисами” [2, 13].

Фразеологізм розглядається як одиниця мови, що є здатною передавати свою семантику, вступати у смислові та граматичні зв'язки з іншими одиницями мови, а значить, виконувати самостійну синтаксичну функцію. Таким чином, наявність у фразеологічній одиниці граматичних категорій є також однією з її диференційних ознак.

Фразеологічна одиниця завжди виступає як готова формула. У мові та мовленні вона протиставляється тим одиницям, що виникають за певним зразком та правилами. Останнім часом серед мовознавців спостерігається тенденція не відносити відтворюваність до основних, диференційних ознак фразеологічних одиниць на тій підставі, що “властивість відтворюватися зумовлюється не лише лінгвістичними, а й психологічними факторами” [2, 25].

Якщо розглядати відтворюваність у широкому плані, то її слід віднести до суттєвих ознак мови взагалі, бо відтворюватися можуть словосполучення, слова, речення, тобто все, що пов'язане з мовною практикою її носіїв. Однак фразеологічна відтворюваність має свою специфіку, яка зумовлюється певними закономірностями творення фразеологізмів, шляхами перетворення вільного словосполучення у фразеологізм.

Численне повторення і відтворення у пам'яті носіїв готових словесних сполучень, формул відіграло, мабуть, важливу роль у процесі становлення тієї чи іншої фразеологічної одиниці [2]. Саме тому відтворюваність може розглядатися як найбільш спільна властивість для фразеологічних одиниць, які різняться ступенем ідіоматичності, характером метафоричності, граматичною структурою тощо.

Фразеологізм – це окрема самостійна одиниця мови, що характеризується фразеологічним значенням, компонентним складом, граматичними категоріями, відтворюваністю. [2, 17].

Термін “фразеологічна одиниця”, введений Виноградовим В. В., мав використовуватися для позначення тих одиниць, які відтворюються за традицією, а не утворюються в процесі мовлення [45].

Загалом, на сьогодні є декілька підходів до тлумачення поняття сталих виразів та визначення їх складу. Одна група вчених до фразеологізмів відносить тільки сполучення слів із узагальнено-переносним значенням, що не розкладається на частини. Друга група за фразеологічні одиниці приймає будь-які словосполучення, що можуть відтворюватися в готовому виді – навіть такі словесні штампи, як *Ladies and gentlemen* – *пані та панове* і т.п.

Прихильниками такої “широкої” точки зору на фразеологічні одиниці є, Скрипник Л.Г., яка до фразеологізмів відносить: прислів'я та приказки, лексичні ідіоми, традиційні формули вітань, усталені формули припрошування та відповідей на певні запитання, побажання, відповіді на певні запитання [51].

На думку Мокієнка В.М., фразеологізми можна визначити за трьома постійними характеристиками: відносною стійкістю (відтворення в готовому вигляді), роздільною оформленістю і експресивністю [45].

І, нарешті, третя група вчених, яка до фразеологічних одиниць відносить також приказки, прислів'я, скоромовки, загадки, крилаті вислови, афоризми та літературні цитати. З фразеологічними одиницями їх поєднує відтворюваність, стійкість, культурна маркованість. Це в широкому розумінні, а коли розглядати їхній фразеологічний зміст у вузькому значенні, то вирізняють фразеологізми-ідіоми та фразеологічні сполучення

Розглядаючи спільні і відмінні риси фразеологічної одиниці і слова можна підкреслити певні спільні риси. Ця спільність перш за все проявляється в тому, що обидві ці одиниці – і фразеологізм і словосполучення – роздільно оформлені. На відміну від вільних словосполучень, що будуються в процесі мовлення за певними граматичними законами, фразеологічні одиниці відтворюються автоматично як готові та цілісні елементи.

Отже, фразеологізми та слова є відмінними одне від одного поняттями, які, проте, характеризуються певними спільними рисами – наявністю значення і здатністю виконувати синтаксичні функції.

Якщо ж говорити про питання міжмовної фразеологічної еквівалентності, то ним займалися такі лінгвісти, як Городецька О. В., Зорівчак Р.П., Лисенко Л., Манакін В. М, Мізін К.І., Радіонова К. С., Шаля О.І. та ін. Серед дослідників, що займаються цим питанням, існують розбіжності як щодо термінології на позначення співвідносності фразем у різних мовах, так і щодо визначення критеріїв приналежності тих чи інших фразеологічних одиниць до часткових чи повних еквівалентів і аналогів.

Фразеологічний компонент – вид перекладу, за допомогою якого можна повністю передати значення одиниці в іноземній мові. Якщо у мові, на яку здійснюється переклад, є аналог, що відповідає фразеологізму за своїми змістом, стилістикою, метафорою і експресивним забарвленням, то для перекладача це неабияка удача, яка надзвичайно полегшує йому роботу. Існує два типи фразеологічних компонентів: повні та часткові еквіваленти [22, 32]

На думку Зорівчак Р.П., про повну фразеологічну еквівалентність може йтися тоді, коли фразеологічні одиниці різних мов збігаються за предметно-логічним, експресивно-емоційним і функціонально-стилістичним змістом, образністю, а також структурно-граматичним оформленням [19]

Під частковим (неповним) фразеологічним еквівалентом розуміють таку одиницю мови, зміст обох фразем яких у мовах перекладу є тотожним, але форма схожа лише частково [45], тобто, існують деякі розбіжності в граматичному, лексичному чи лексикограматичному відношенні.

У 60-70 рр. деякі європейські школи, зокрема німецька, виділяли два класи

фразеологізмів (порівняльних словосполучень) – постійні порівняння та фразеологічні порівняння [Hahnemann S. Vergleiche im Vergleich: Zur Syntax und Semantikm ausgewahlter Vergleichsstrukturen mit “als” und “wie” im Deutschen. Tübingen : Niemeyer, 1999. 252 S c. 196].

Якщо говорити про постійні порівняння, то прикладами можуть бути: *red as cherry* – червоний, як вишня; *black as coal* – чорний, як вугілля; *fat as pig* – товстий, як свиня; *blind as a mole* - сліпий, як кріт; *mute as a fish* – німий, як риба. Їхнє значення є зрозумілим для представників різних культур через чіткість порівняльних образів. Щодо фразеологічних порівнянь, то вони є імпліцитні, тобто такими, що вимагають переосмислення для розуміння прихованого значення. До прикладу:

- *hard as iron* – жорстка людина,
- *soft as butter* – м'яка, піддатлива людина (за характером),
- *sit like a monkey with a nut* – людина, занурена в свої думки,
- *certain as a gun* – безсумнівно,
- *keen as mustard* – повний ентузіазму.

Питання щодо статусу стійких компаративних одиниць на сьогодні все ще викликає багато дискусій серед науковців-мовознавців. Одні, як наприклад, Прадід Ю. Ф., Черданцева Т. З. вважають їх міксористемами цитатного характеру та заперечують їхню приналежність до фразеологічного фонду [42, с. 96]. Інші ж, серед них Селіванова О. І., навпаки, відносять компаративні одиниці до фразеологізмів і зазначають, що “саме вони дають більше для порівняльної фразеології, ніж будь-які інші типи фразеологічних одиниць, оскільки в компаративних зворотах краще, прозоріше відображаються особливості життя й побуту носіїв порівнюваних мов, ніж у фразеологізмах некомпаративного типу” [49, 110].

Є і такі, як наприклад, Мізін К. І., які, з одного боку, виділяють компаративну фразеологію в окремий клас мовознавства, а з іншого – відносять компаративні одиниці до периферії фразеології, обґрунтовуючи це тим, що основа порівняльного звороту найчастіше має пряме значення [30, с.59]. В нашому дослідженні ми будемо притримуватися цієї точки зору.

Враховуючи вищесказане, можемо стверджувати, що порівняння створює модель, яка формує стійкі мовні одиниці, які можуть відноситися до фразеологічних зворотів завдяки своїй стійкості та регулярності відтворювання. І тут перед нами постає ще одне питання: якщо розглядати мовне функціонування та регулярність, то порівняння можуть бути сталими або несталими (вільними). Дослідниками розрізняються наступні види порівнянь – загальномовні, усталені (фольклорні) та індивідуально-авторські.

Сталі (стійкі) порівняння, на відміну від вільних, характеризуються загальною вживаністю, так як виступають готовими конструкціями, якими користувач може послуговуватися в тому чи іншому контексті.

Зорівчак Р. П. зазначає, що кожне з таких порівняння сформовано внаслідок багатовікового народного досвіду, є відомим та звичним для кожного члена певного колективу та передається з покоління до покоління [19, с. 50]. Дослідниця звертає увагу на ще одну основну характеристику – відображення національного колориту через той образ, який є невід'ємною складовою порівняльної конструкції. Такі конструкції відображають характер, риси, властивості людини чи предмета певною реалією, яка є важливою і зрозумілою для тієї чи іншої культури.

Отже, стійкі компаративні одиниці – це цілісні, емоційно окреслені звороти, що мають сталу структуру і несуть в собі інформацію про національні риси, уклад життя відповідного етносу та особливості його ментальності. Окрім того, вони є ще свого роду скарбницею знань, що передаються від покоління до покоління завдяки цим виразам.

1.2. Структура фразеологічних одиниць

Питання структури компаративних одиниць на сьогодні все ще залишається неузгодженим через дискусії стосовно кількості компонентів порівняльної конструкції. Одні вчені наголошують на двокомпонентності порівняльних конструкцій і виділяють об'єкт та суб'єкт порівняння [5, с. 9]. Інша

група лінгвістів є прихильниками трьохкомпонентності компаративної одиниці і виділяють суб'єкт, об'єкт та основу порівняння.

Так, наприклад, Голоюх Л. В., в коло наукових інтересів якої входили художньо-історичні тексти, вводить поняття “лінійно-динамічна” та “лексико-семантична” структури порівняння [14, с. 12], виділяючи такі складові частини порівняльної структури: “1) те, що порівнюється; 2) те, на основі чого порівнюється; 3) те, з чим порівнюється” [14, с. 13]. Дослідниця звертає увагу на конектор: “також враховується формально-граматичне вираження цих компонентів і їх позиція в порівняльній конструкції” [14, с. 13]. Інший вчений, Виноградов В. В., пропонує дві моделі компаративних фразеологізмів: “1) прикметник (дієприкметник) + сполучник + іменник 2) дієслово + сполучник + іменник”, підкреслюючи таким чином конектор, як невід'ємного складника від інших складових конструкції [45]. Такої думки і Шаповалова Н. П., яка структуру мовного порівняння розглядає в чотирьох елементному симбіозі компонентів: “1) предмета (суб'єкта) порівняння (компаранта) – тобто, предмета чи явища, ознаки якого ми пізнаємо, розкриваємо за допомогою іншого; 2) образу (об'єкта) порівняння (компаратора) – того, з чим порівнюється суб'єкт, тобто, предмета чи явища, що має яскраво виражені й добре відомі мовцеві ознаки й, внаслідок цього, використовується ним для характеристики пізнаваного; 3) основи порівняння – ознаки (або ряду ознак), за допомогою якої здійснюється акт порівняння; 4) показника порівняльних відношень – засобу мовного оформлення порівняльної семантики” [59, с.7]. Цієї ж думки притримується і Мірченко М. В., виділяючи такі складові: “1) суб'єкт порівняння (компарант) – предмет, явище, яке ми хочемо пізнати, на основі порівняння з іншими предметами, явищами; 2) об'єкт порівняння (компаратор), який ми вже пізнали, знаємо, через нього хочемо пізнати суб'єкт; 3) основу порівняння (предикат), ознаку, яку хочемо виявити і в суб'єктові, і в об'єктові; 4) показник порівняльних відношень” [32, с. 148]. У літературознавчому словнику знаходимо таке визначення порівняння: “Порівняння – це троп, який полягає в поясненні одного предмета через інший, подібний до нього за допомогою компаративної

зв'язки, тобто єднальних сполучників: як, мов, немов, наче, ніби та ін.” [61, с. 561].

У кожній мові є свої конектори, які не тільки з'єднують елементи фразеологізму в одне ціле, але ще й відчутно впливають на зміст та емоційне забарвлення висловлювання. Кононенко В. І. зазначає, що: “Виступаючи засобами вираження синтаксичного зв'язку між компонентами стійких компаративних одиниць, порівняльні сполучники вносять в їхню загальну компаративну семантику специфічні значення та відтінки. Це означає, що основний показник порівняння (сполучник) функціонує у поєднанні з іншими компонентами стійких компаративних одиниць (основою порівняння та образним конкретизатором). Відтінки значень порівняльних конструкцій різноманітні та визначаються значенням сполучників та лексичним складом частин, що порівнюються, які можуть мати значення власне порівняння, уподібнення, відповідності, схожості, збігу, тотожності і т.д.” [21, с. 27–28].

Єднальними сполучниками в англійській мові найчастіше виступають: *like, as, as... as, as if, as though, seem*; в українській мові такими є: *як, ніби, наче*. Компаративні одиниці з *like / як* та *as / ніби* є переважаючими, що пояснюється їхньою безпосередньою екстраполяцією аналогій між явищами чи предметами. Модель компаративної одиниці, як правило, представляють наступним чином:

$A - C - m B$,

де А - суб'єкт порівняння (предмет чи явище, яке порівнюють), В – об'єкт порівняння (те, з чим порівнюють), m – конектор або порівняльний сполучник, С – основа порівняння.

Наприклад: *Jane is graceful as a swan*

Суб'єктом порівняння є Jane, об'єктом порівняння – swan, основою порівняння виступає граційність, що поєднує дівчину з лебедем, а конектором – as.

Слід сказати, що основа порівняння часто є імпліцитною, оскільки та чи інша ознака, що характерна і зрозуміла для певного народу, транспортує певну культурну інформацію. До прикладу, а Англії про надзвичайно задоволену людину: *pleased as Punch* (дослівно: задоволений як Панч). Punch –ляльковий

персонаж англійського театру, який завжди зображувався веселуном та гульвісою. Однак не кожен іноземець розуміє та володіє інформацією, без якої неможливо зрозуміти всю глибину тієї чи іншої порівняльної конструкції. Саме такі імпліцитні одиниці компаративу є справжнім багатством мови і представляють великий інтерес для наукового дослідження, тому що відкривають глибинне джерело пізнання специфіки менталітету того чи іншого етносу і є віддзеркаленням його культури через призму мови.

Слід зазначити, що компонента А, тобто суб'єкт порівняння, часто опускається. Наприклад:

- *(eyes) shining like the planets* - (очі) сяють, як планети;
- *(eyes) as fresh and clear as morning skies* - (очі) свіжі і ясні, як ранкове небо;
- *(face) like a flame* - (обличчя), як полум'я.

Тобто можемо сказати, що уподібнення може мати місце тільки за наявності двох предметів, які в дечому є тотожними (на це і опирається власне порівняння), але мають одночасно свої індивідуальні особливості та характеристики, що якраз і будуть виокремлені при порівнянні.

1.3. Фразеологічні одиниці в контексті образного осмислення

Порівняння виступає одним з найдревніших способів усвідомлення, осмислення довкілля та його пізнання. Порівнюючи один предмет з іншим, ми знайомимося з новими реаліями та розширюємо знання про вже відомі нам об'єкти. Все це призводить до створення та відтворення у мові різноманітних одиниць та зворотів, в тому числі і компаративних одиниць, які відрізняються своєю високою стилістичною забарвленістю.

Порівняння — це такий троп, у якому пояснення певного предмета чи явища здійснюється за допомогою іншого, подібного до нього [34, с. 154]. Воно відбувається на основі ознаки, характерної для одного предмета і зовсім випадкової для іншого, в результаті чого з'являються сталі порівняльні одиниці. Щодо питання диференціації або угруповання порівнянь, то, попри велику кількість пропозицій щодо їхньої класифікації, беззаперечним є їхній поділ на

логічні та образні. Однак при цьому дослідниками пропонуються різні терміни для їхнього позначення. Так, Павлюк Т. П. логічними конструкціями вважає такі, за допомогою яких можна пояснити суть (значення) одного предмета через його порівняння з іншим [35].

Як приклад можемо навести таке речення: *She is proud like her mother* – Вона горда, як і її мати. Ми зіставляємо дві різні особи (у нашому випадку) за ознакою, що сприймається, як тотожна. І суб'єкт, і об'єкт належать до одного класу. Порівняння виступає, таким чином, конкретним, точним та з прямим значенням.

І навпаки, образні порівняння мають, як правило, переносне значення і є такими, що пробуджують нашу уяву: *She is proud as a turkey-cock* – Вона гоноровиста, як індик. Дана компаративна одиниця “*proud as a turkey-cock*” має не тільки переносне значення, а й спонукає слухача до вибудови асоціативного поля. В цьому реченні жінку порівнюють не з конкретною птицею, а з чимось узагальненим, тобто пихатість порівнюють з цим птахом. Саме образність є ключем до розкриття та розуміння суті предметів навколишнього світу і за своєю структурою у компаративній одиниці розміщується праворуч:

- *as blind as a bat* – зовсім сліпий (сліпий як кажан),
- *as bold as a lion* – хоробрий (сміливий, як лев),
- *fresh as a bean* – бадьорий (свіжий, як квасоля),
- *cunning as a fox* – хитрий (хитрий як лис),
- *stubborn as a mule* – впертий (впертий як мул),
- *wise as an owl* – мудрий (мудрий як сова),
- *stupid as a donkey* – дурний (дурний як осел),
- *gruff as a bear* – грубий (грубий як ведмідь).

Всі ці образи допомагають дати характеристику певним якостям, звернути увагу на їхні особливості та ключові риси, які можуть бути імпліцитними, не завжди проявлятися або проявлятися тільки при взаємодії певних об'єктів. Всі ці компаративеми з компонентом-зоонімом мають підсилювальну функцію і виступають індикаторами певних рис характеру людини, як от: старанності,

впертості, хитрості, люті. При цьому різні сполучники (компаратори) мають різні функції. Так, наприклад, сполучник *straight* передає порівняння:

- *as straight as an arrow* – прямий як стріла,

- *as straight as a die* – чесний (прямий, як стріла)

а уточнення – сполучники: *to be, to feel, to live, to look, to eat, to swim, to work, red, blue, black, white...*

Компаративні одиниці не тільки дають характеристику явищу чи предмету, вони ще його експресивно наповнюють, даючи негативну або позитивну оцінку. В цьому вони схожі з метафорою, обоє мають велику силу експресії і надають оцінні характеристики відповідним об'єктам, однак по-різному впливають на свідомість людини. Як зазначає Просяннікова Я. М., компаративеми вказують на спільні риси двох об'єктів, спонукають реципієнта на пошук цих схожостей, в той час, як метафори констатують тотожність гетерогенних сутностей, що виключає їх схожість [43, с. 14].

З цього можемо зробити висновок, що хоча ці дві одиниці – метафора та компаративема – є близькими поняттями, це, все таки, не дає можливості вважати їх тотожними чи взаємозамінними одиницями.

1.4. Лінгвокультурологічна інтерпретація фразеологічних одиниць

Проблема мови та її взаємозв'язку з культурою почала цікавити мовознавців ще з XIX століття. Мова є тим інструментом, за допомогою якого ми формуємо наші думки і почуття, наша настрої і бажання, знаряддям, яким одна людина може впливати на інших і відчувати зворотний вплив на неї. У когнітивній лінгвістиці мова розглядається як пізнавальний механізм для кодування та передачі знань. За цією теорією, мова надається людині з самого її народження як скарбниця знань та досвіду. Людина стає людиною тільки тоді, коли з раннього дитинства засвоює мову, а разом з нею і культуру свого народу. Отже, як бачимо, при різному трактуванні поняття “мова” проглядається спільна ідея: мова – це той елемент, що забезпечує глибинний зв'язок між людиною, ментальністю нації та картиною світу. Під останнім поняттям розуміється

космос, природа, історія, що представлені у спрощеному зображенні. Віддзеркалення картини світу в мові складається, зазвичай, з трьох складових:

1. дійсність, що оточує людину, тобто реальний світ,
2. відображення цієї дійсності у свідомості людини, тобто концептуальна картина світу,
3. передача результатів цього відображення у мові, тобто мовна картина.

Все, що оточує людину є реальним світом, у якому існують явища і предмети, репрезентованими у мові різноманітними мовними формами. Посередині між цим світом та мовою є людина, мовець, яка спираючись на свої власні думки, спостереження, відчуття створює свою картину світу.

Серед мовознавців точиться суперечка щодо концептуальної та мовної картини. Одні, як наприклад, Селіванова О. О., вважають, що межа між мовною та концептуальною картинами є нечіткою, оскільки дуже складно відокремити процес когніції від вербалізації [48, с. 407]. Доктор філологічних наук, професорка Лисиченко Л. зазначає, що “питання сутності мовної картини світу по-різному розв’язується в сучасному мовознавстві – від максимального зближення мовної і концептуальної картин світу до визнання різного ступеня своєрідності відображення світу в кожній мові” [26, с. 37]. Інший дослідник Манакін В. М. стверджує, що “мовна картина світу – це відображений засобами мови образ свідомості – реальності, модель інтегрального знання про концептуальну систему уявлень, які репрезентуються мовою” [28, с. 75]. Вона – концептуальна картина світу – є основою для мовного відображення знань людини про світ [28, с. 44].

Людина здатна розуміти світ і саму себе через мову; саме в мові фіксується і національний, і загальнолюдський суспільно-історичний досвід. Культура народу знаходить свою вербалізацію в мові. Саме мова концентрує ключові поняття культури, вербалізуючи їх у словах. Можемо чітко зазначити, що народ і мова, історія і мова, культура і мова перебувають у постійному симбіозі. Саме мова передає культурну спадщину того чи іншого етносу, однак вона сама теж впливає на формування культурної спадщини. Про взаємозв'язок цих двох систем говорив також і відомий філософ А. Уайтхед, який людську цивілізацію

вважав продуктом мови, а мову – продуктом цивілізації, яка розвивається [45]. Мова є універсальним засобом накопичення та передачі людиною інформації про різні сфери життя. Ми чуємо, бачимо і вибудовуємо цей чуттєвий досвід саме так тому, що цьому посприяли мовні звичаї нашого народу. Фразеологізми, символи, компаративні одиниці – все це є основним джерелом відомостей про менталітет та культуру народу. У цих мовних формах ніби законсервованими є легенди, міфи, звичаї, переконання народу.

Отже, і мова, і культура виступають одним цілим. Це два взаємопов'язані елементи, що постійно впливають один на одного, є засобами пізнання та тлумачення світу, а мовні одиниці, зокрема фразеологізми (стійкі компаративні звороти), виступають інструментами цього пізнання.

1.5 Критерії добору фразеологічних одиниць англійської та української мов

Матеріалом для нашої послужили фразеологічні одиниці англійської мови, отримані з наступних словників типів:

- Англо-український фразеологічний словник за редакцією К. Т. Баранцева;
- Англо-російський фразеологічний словник за редакцією О. В. Куніна;
- Similes Dictionary за редакцією Е. Коммер;
- A Dictionary of Similes за редакцією Ф. Вілстача;
- Oxford Phrasal Verbs Dictionary, Oxford Dictionary of Idioms, McGraw-Hill's Dictionary of American Idioms and Phrasal Verbs;
- Ужченко В. Д. Фразеологічний словник української мови;
- Українська мова : Енциклопедія;
- Великий тлумачний словник сучасної української мови;
- Англо-український фразеологічний словник.

Основними критеріями добору фразеологізмів англійської та української мов було визначено: структурний і семантичний критерії.

Як вже було описано вище, структурна модель порівняльного виразу

представлена формулою: $A + C + m + B$, де: A – суб'єкт порівняння, C – основа порівняння, m – порівняльний сполучник і B – об'єкт порівняння. Дослідниця К. С. Радіонова пропонує для класифікації одиниць за певними тематичними групами розділити їх на смисловий та образний центри [45]. Смисловий центр – це ліва частина фразеологізму, куди входять суб'єкт та основа порівняння, а образний центр є об'єктом порівняння і знаходиться він у правій частині. Правда, слід зазначити, що не всі компаративні одиниці мають конкретний суб'єкт порівняння. Наприклад, порівняння *fresh as a daisy* – свіжий, як ромашка, може трактуватися як:

- бадьорий, здоровий, квітучий – *As I slept well, I was fresh as a daisy*;
- сповнений молодечого запалу – *He liked Lucy Moore, in his own way. "She's fresh as a daisy", – he often thought, "and a regular smarter"*.

І структурний, і семантичний критерії міцно пов'язані між собою і визначають зарахування фразеологічних одиниць до відповідної ідеографічної групи. Всього розділяють три етапи:

1. вирізнення складників порівняльної конструкції,
2. визначення семантики, значення слова, що використовується для позначення суб'єкта;
3. тлумачення образного значення компаративної одиниці.

Науковці-дослідники виділяють сім груп, що охоплюють і окреслюють мовну картину світу: 1. Зовнішність людини; 2. Її естетичний характер; 3. Фізичний стан людини; 4. Її характер та внутрішній світ; 5. Вираження емоцій; 6. Кольорове сприйняття; 7. Природне довкілля.

В свою чергу кожна група поділяється на підгрупи. У групі “зовнішність людини” є двадцять підгруп, поділених за соматичним кодом (код, у якому знайшли відображення функції різних частин тіла та їх оцінка):

1. голова / волосся: *hair like frail golden wires* – волосся, як тендітні золоті нитки [71];
2. обличчя: *face as pillow* – обличчя як подушка [72];
3. щоки / щелепи: *cheeks like puffy omelettes* – щоки як пишний омлет [72];

4. чоло: *a forehead more pure than the Parian stone* – чоло чистіше, ніж парійський (пароський) камінь;

5. губи: *lips like a ripe raspberry* – губи, як стигла малина [73];

6. уста: *a dainty mouth like a crimson rose* – витончений рот, немов багряна троянда [72];

7. зуби: *teeth ... big and even as piano keys* – зуби ... великі та рівні, як клавіші фортепіано [72];

8. борода: *beard like the spire of Grantham steeple* – борода, як шпиль Грентемського собору [72]; (Церква Святого Вульфрама, Грентем в Лінкольнширі, Англія, має другий за висотою шпиль у цьому графстві)

9. бакенбарди: *sideburn, shaped like the outline of Italy* – бакенбарди, що нагадують контури Італії [71];

10. очі: *eyes like two fried eggs* – очі, як дві яєчні [72];

11. брови: *eyebrows as strips of barks* – брови як смужки кори [71];

12. вуха: *ears like rosy shells* – вуха, як рожеві мушлі [72];

13. ніс: *flabby nose like a brinjall, or eggplant* – в'ялий ніс, як у кабачка або баклажана [72];

14. шия: *neck like the swan* – шия, як у лебедя [72];

15. груди: *breasts as large and round as a bald man's head* – груди великі й круглі, як у лисої голови [71];

16. руки: *arm ... like a fat bread roll* – рука ... як товста булка [71];

17. лікті: *elbows ... pointy, like a hard lemon* – лікті ... гострі, як твердий лимон [71];

18. зап'ястя: *wrist ... small like the throat of a young hen* – зап'ястя ... маленьке, як горло молоді курки [71];

19. стегна: *hips like jugs* – стегна як глечики [71];

20. кров: *blood like turpentine* – кров як скипидар [73].

Що є характерним, так це те, що об'єкт порівняння репрезентує не лише певні характеристики та особливості оточуючих нас предметів, але й досить часто виступає кодифікатором культурної інформації, яку ми, носії мови, передаємо від покоління до покоління своїм нащадкам. На основі цього було

виокремлено компаративеми з біблійними назвами: *wise as Solomon* – мудрий, як Соломон [3], міфологічними: *brave as Achilles* – сміливий, як Ахілл [70], власними іменами: *proud as Punch* – гордий, як Панч (дуже гордий собою або якимось результатом, можливо, до зарозумілості, марнославства або хвалькуватості. Ця фраза відноситься до головного персонажа комедійної лялькової вистави «Панч і Джуді» XVII століття. Іноді пишеться з великої літери ([https://www.thefreedictionary.com/.](https://www.thefreedictionary.com/))) [72], топонімами: *black as snow in London* – чорний, як сніг у Лондоні [72], зоонімами: *gay as a lark* – веселий як жайворонок [3] та фітонімами: *blush like a rose* – почервоніти, як троянда [73] .

Висновок до розділу I

Фразеологізми мають дуже широкі можливості. За їхньою допомогою поети, письменники передають яскраві образи, а завдяки своїй експресивності мова носія може набувати яскравіших, виразніших, емоційніших образів. Тому можемо з упевненістю сказати, що дослідження різних аспектів фразеології у мовознавстві буде привертати чималу увагу науковців.

Завданням першої частини роботи було дослідити теоретичні аспекти вивчення фразеологічних одиниць. Ми розглянули визначення фразеологічних одиниць та їхні основні ознаки, дослідили структуру фразеологічних одиниць, їхню лінгвокультурологічну інтерпретацію та місце в контексті образного мовлення.

Наша розвідка показує, що на сьогодні немає єдиного визначення фразеологізму. Можна стверджувати, що кожен науковець розглядає це поняття по-своєму. У нашому дослідженні ми притримувалися трактування фразеологізмів як “сполучення двох і більше слів, що становлять семантичну цілісність та відтворюються в готовому вигляді в процесі мовлення”, виступаючи “соціально зумовленим явищем, апробованим суспільною свідомістю носіїв мови” [51; 11].

У першому розділі ми розглянули спільні та відмінні риси фразеологічних одиниць і вільних словосполучень. Можемо зауважити, що спільними рисами є

їхня роздільна оформленість, а основна відмінність полягає у тому, що фразеологічні одиниці відтворюються автоматично .

Розгляд же фразеологічних одиниць за джерелами їх походження, дає змогу стверджувати, що воно тісно пов'язано з вивченням культурного та історичного аспектів мови. Крім того ми дослідили і структурну модель порівняльного виразу, яка представлена формулою: $A + C + m + B$, де: A – суб'єкт порівняння, C – основа порівняння, m – порівняльний сполучник і B – об'єкт порівняння. Поряд з такою повною моделлю структури використовуються і “скорочені” форми, у яких відсутній той чи інший компонент .

В цілому можна зауважити, що роботи одних вчених доповнюють роботи інших, що призведе до глибшого і ширшого розкриття поняття фразеологізму.

РОЗДІЛ 2.

Структурні, семантичні та функціональні особливості фразеологічних одиниць англійської та української мов

2.1. Структурні особливості фразеологічних одиниць англійської та української мов

Різноманітність структури фразеологізмів досліджували Кунін О. В., Павлюк Т. П., Філінюк В. А.. Так, Т. П. Павлюк за структурою поділяє сталі порівняння на: 1) непоширені, складники яких виражені однією лексемою; 2) поширені, до складу яких входять декілька формально-граматичних складників реченнєвої структури; 3) ускладнені, в структурі яких однорідні та неоднорідні члени речення, вставні слова та звороти різних видів; 4) складні, тобто одиниці, що ускладнені різними членами речення [35, с. 16]. Кунін О. В. у своїх роботах диференціює фразеологізми на ті, які мають структуру словосполучення та ті, які мають структуру речення. Першу групу фразеологізмів він поділяв на номінативні, ад'єктивні, адвербіальні й прийменникові [45]. Лисенко Л. пропонує, залежно від перших компонентів-елементів фразеологічних одиниць (дієслова, прикметника, дієприкметника та іменника), поділити їх на: 1) ад'єктивні; 2) вербальні; 3) іменникові; 4) прислівникові; 5) стійкі компаративні одиниці на зразок речення [25, с. 92]. Чим кожен з них характеризується?

Ад'єктивні фразеологізми – це порівняльні конструкції, де головним компонентом виступає прикметник. Їх використовують для опису рис та властивостей, притаманних певному об'єкту порівняння. За своєю структурою це звороти, до складу яких входить прикметник, порівняльний сполучник та образ-еталон, що може передаватися:

- 1) іменником: *wise as an owl* – мудрий як сова [74];
- 2) складним іменником: *blue as forget-me-nots* – сині, як незабудки [72];
- 3) словосполученням різних типів: *gentle as a suckling dove* – ніжний, як голубка [71]; *white as sheets and blizzards* – білі, як простирадла і хуртовини [71]; *old as the earth is old* – старий як світ [72].

Вербальні стійкі компаративні одиниці – це одиниці, у яких основним компонентом основи виступає дієслово. На думку Демського М. Т., дієслівні фразеологічні одиниці – це звороти, що мають значення процесуальної ознаки, в категоріях стану, виду або способу [18]. Наше дослідження показує, що вирази даної групи найчастіше використовуються при:

1) описі способу життя: *work like a beaver* – працювати як бобер [73], *live like a prince* – жити як принц [71], *spend money like water* – витратити гроші як воду [71];

2) вираженні емоцій та манери спілкування: *chatter like a jay* – цвірінькає, як жайворонок. [72], *swear like men who were branded* – лаятися як бандити [71], *blush like a rose* – червоніти, як троянди [3];

3) при взаємовідносинах людей: *love as a cat loves mustard* – любити, як кіт любить гірчицю [72], *fawn like dogs* – лащитися, як собаки [70], *hate like sin* – ненавидіти як гріх [75];

4) при описі вмінь та навичок: *sing like a nightingale* – співати як соловейко [3], *swim like a fish* – плавати як риба [3], *dance like an angel* – танцювати як ангел [71].

Як видно, це двоскладові звороти, образ-еталон якого може передаватися:

1) іменником: *sleep like a dog* – спати як собака [3];

2) складним іменником: *argue like a fish-wife* – сперечатися, як торговка рибою [3];

3) словосполученням різних типів: *chatter like a shipload of monkeys in a storm* – базікати, як навантажений корабель мавп під час шторму [71]; *cry like Niobe or Niagara* – плакати, як Ніоба або Ніагара [72]; *cling(s) to as a baby clings to its pacifier* – чіплятися, як дитина за соску [71].

Іменникові фразеологічні одиниці називають предмети, явища або особу. Часто їх ще називають субстантивними одиницями. В цій групі вони можуть бути представлені:

1) прикметником: *sky blue as the winter sky* – блакитне, як зимове небо [71];

2) дієсловом: *teeth clatter like ice cubs in a blender* – зуби стукають, як кубики льоду в блендері [71];

3) сурядним словосполученням: *hair...black and dense and glossy like boot polish* – волосся... чорне, густе та блискуче, як лак [71];

Прислівникові стійкі компаративні одиниці співвідносяться з тими частинами мови, яким властиві функції дієслова, прикметника, прислівника, а саме: дієприкметником і неособовою формою дієслова. Їхня структура складається з прислівника, порівняльного сполучника та образу, що може бути вираженим:

1) іменником: *drunk as a lord* – п'яний як пан [71];

2) словосполученням різних типів: *suddenly like a ghost from the tomb* – раптово, як привид із гробу [72].

Стійкі компаративні одиниці на зразок речення. До цієї групи належать готові фразеологічні одиниці, в складі яких є підмет, присудок та інші члени речення, як-от: *Time flies like an arrow* – час летить як стріла [71], *Love is free as death* [71], *Woman, like good wine, is a sweet poison* – жінка, як і добре вино, є солодкою отрутою [71].

Отже, незважаючи на різні види структурних формул, можемо встерджувати, що образна частина компаративних одиниць найчастіше представлена іменником, складним іменником, підрядним словосполученням.

2.2. Семантичні особливості фразеологічних одиниць англійської і української мов

Багато досліджень у лінгвістиці присвячено вивченню фразеологічних одиниць та їхній еквівалентності, які не лише виступають продуктивними засобами передачі інформації, але й дозволяють пізнати історію та світогляд того чи іншого народу. Шаля О. І. поділяв їх за характером сприйняття та логіко-семантичними ознаками на: 1) компаративами із прозорою логіко-семантичною основою, експліцитне значення яких реципієнт спокійно та моментально сприймає й розуміє; 2) компаративами зі складною логіко-семантичною основою, які характеризуються імпліцитним значенням, що тягне за собою активну, іноді тривалу, асоціативну діяльність від адресата [58, с. 47].

Прикладами фразеологічних одиниць з прозорою семантикою в англійській мові є:

- *beautiful as a sunset* – красива як захід сонця [72],
- *fat as a balloon* – товстий, як повітряна кулька [71],
- *silent as the dead* – мовчазний як мрець [75],
- *hair as curled as a poodle's* – волосся (закручене) як у пуделя [71],
- *sigh as if a mountain lay on her chest* – зітхає, наче гора лягла їй на груди [71].

Чіткість таких конструцій надають зворотам абсолютну експліцитність, на відміну від тих одиниць, розуміння яких вимагає певних знань у різних сферах:

1. історія – *cool as Quaker* – крутий як квакер [3],
2. міфологія – *black as Acheron* – чорний як Ахерон (за класичною міфологією річка, через яку Харон переправляв душі померлих) [72],
3. релігія – *bearded as Abraham* – бородатий, як Авраам [71].

Дослідники поділяють сталі порівняльні одиниці на два основних класи: 1) компаративами, що характеризують живу істоту; 2) компаративами, що описують предмети та явища. [45]

Фразеологічні одиниці, що описують живу істоту, дають характеристику якостей людини та її станів, починаючи від зовнішності і закінчуючи особливостями у поведінці та ставленні до навколишнього світу. Отож, виокремлюємо такі семантичні типи:

- компаративами, що змальовують зовнішні риси людини: *bald as the palm of the hand* – лисий, як долоня [74], *face smooth like a balmy sky where there's peace* – обличчя гладеньке, як лагідне небо, де панує спокій [71];

- компаративами, що передають фізичний стан людини: *built like a toolbox* – витесаний, як ящик для інструментів [71], *thin as pair of shears* – тонкий, як ножиці [72];

- компаративами, що передають фізіологічний стан людини: *drunk as dancing pigs* – п'яний, як (танцюючі) свиня [71];

- компаративами, які описують естетичні ознаки людини: *handsome as paint* – красивий, як картинка [72], *smart as sixpence* – розумний, як шість пенсів [3];

- компаративеми, що описують характер людини: *placid as a scarecrow* [71], *patient as rocks* – терплячий як скеля [71];

- компаративеми, що вказують на вміння та навички людини: *swim like a fish* – плаває, як риба у воді [3], *sing like an angel* – співає, наче ангел [71];

- компаративеми, що позначають манери спілкування та вираження емоцій: *speak like a mouse in a cheese* – говорити нерозбірливо [3];

- компаративеми, що позначають фізичні дії людини: *work like a miner in a landslide* – працювати, як шахтар (під час зсуву) [72], *standing like a painted statue* – стояти, як намальована статуя [71];

- компаративеми, що позначають професії / рід діяльності: *the teacher is like the candle which lights others in consuming itself* – вчитель подібний до свічки, яка запалює інших, спалюючи саму себе [70], *physicians, like beer, are best when they are old; and lawyers, like bread, when they are young and new* – лікарі, як і пиво, найкращі в старості; а адвокати, як хліб, коли молоді та нові [70].

Фразеологічні одиниці, що описують предмети та явища, займають доволі значний пласт вербального фонду будь-якої мови, в тому числі української та англійської, оскільки використовуються для опису предметів навколишнього середовища, що є невід’ємною частиною людського буття.

Ось які пропонуються класи фразеологізмів, що співвідносяться з неживою природою:

- компаративеми для позначення кольору: *blue as delftware* – синій, як порцеляна [72], *white as a swan’s stray feather* – біла, як лебедина пір’їнка [72];

- компаративеми для позначення смаку: *tart as verjuice* – терпкий, як зелений сік (як фреш) [3], *sour as vinegar* – кислий, як оцет [75];

- компаративеми для позначення продуктів харчування: *coffee like swamp water* – кава як болотна вода [70], *rice sticky as a snowball* – рис липкий, як снігова куля [70];

- компаративеми для позначення предметів одягу / аксесуарів: *a dress like ice-water* – плаття біле, як сніг [71], *hat big as an Easter cake* – капелюх розміром з паску [71];

- компаративеми для позначення погоди: *the rain as thick as oil on the windows* – дощ, густий, як олія, заливає вікна [71], *snow ... soft as froth and easy as ashes* – сніг... м'який, як піна, і легкий, як попіл [71];

- компаративеми на позначення часового простору: *time moves like a treacle* – час рухається, як сироп (патока) [71], *the years shall run like rabbits* – роки побіжать, як кролики [71];

За об'єктами порівняння можемо виокремити наступні тематичні групи, що описують людину:

- людина – тварина: *chatter like a crane* – клекотіти, як журавель [72], *sleep like a kitten* – спати як кошеня [71];

- людина – рослина: *lovely as a flower* – прекрасна, як квітка [310], *limber as a grass* – вільний (гнучкий), як трава [71];

- людина – людина: *happy as a poor man with a bag of gold* – щасливий, як бідняк з мішком золота [72];

- людина – предмет навколишнього середовища: *old as the hills* - старий як пагорби (світ) [72], *honest as the sun* – чесний, як сонце [72];

- людина – історизм: *white mustache like a Viking's* – білі вуса, як у вікінга [71];

- людина – міфологізм: *beautiful as Adonis* – красивий, як Адоніс [72];

- людина – біблеїзм: *proud as Lucifer* – гордий як Люцифер [3].

Звичайно, чітко встановити приналежність до тієї чи іншої групи є дещо проблематичним, так як один і той же фразеологізм у різних контекстах може мати декілька значень і бути окресленим в інший емоційний колір. До прикладу, компаративна одиниця *blind as a bat* – бувальню: сліпий, як кажан – може трактуватися:

1. абсолютно сліпа людина: *He lost his sight in an accident and is as blind as a bat* – Він втратив зір через нещасний випадок і тепер сліпий, як кажан [75];

2. людина з певними вадами зору: *I'm as blind as a bat without my glasses* – Без окулярів я сліпий, як кажан [68];

3. людина, яка неохоче або взагалі не помічає проблем: *Connie is blind as a bat when it comes to her daughter's disgraceful behavior* – Конні сліпа, як кажан, коли йдеться про ганебну поведінку її дочки [68].

Перші два значення звороту дають характеристику фізичного стану людини, тоді як третє значення однозначно представляє її з негативної сторони.

Полісемія фразеологічних зворотів тісно пов'язана з їхньою здатністю об'єднуватися у синонімічні та антонімічні ряди. Синонімічними вважаються одиниці, що об'єднані тотожним або близьким значенням, однак відмінні за формою та своїм образним наповненням. Наприклад:

- пильна людина: *alert as a bird in the springtime* – насторожений, як птах навесні [70]; *vigilant as cat to steal cream* – пильний, як кіт, щоб вкрасти вершки [71]; *sharp-eyed as a lynx* – гостроокий, як рись [71]; *keen as a hawk's eye* – гострий, як соколине око [71];

- красива людина: *handsome as paint* – красивий, як картина [72]; *lovely as a flower* – мила (красива, чарівна) як квітка [71]; *fair as a star* – прекрасна, як зірка [71]; *beautiful like the Moon* – прекрасна, як місяць [72];

- активна людина: *active as an ape* – спритний як мавпа [72], *frisky as a Frisbee* – грайливий, як фрізбі [71], *pert as a sparrow* – спритний, як горобець [71], *lively as a weasel* – жвавий, як ласка [71].

Ці звороти мають близьке семантичне значення, але відрізняються за своїм внутрішнім наповненням, а саме за образом, що надає їм унікальне, особливе експресивне та емоційне значення. Скрипник Л. Г. стверджує: “Фразеологічні варіанти – це співіснуючі в мовній системі утверджені традицією різновиди фразеологічних одиниць, які мають те саме значення (для образних – внутрішній образ), але різняться між собою одним чи кількома компонентами лексичного складу або певними елементами граматичної структури” [51, с. 122]. Ужченко В. Д. розглядає фразеологічні варіанти, як “лексико-граматичні різновиди фразеологічних одиниць, які за тотожності загального значення й збереження образної основи припускають синонімічну заміну компонентів, видозміну їхнього порядкового розташування та граматичних форм” [53, с. 106].

Антонімічні конструкції, які будуються на протиставленні семантичних ознак є маловивченими. Калашник В. С. та Колоїз Ж. В, наприклад, пропонують розглядати антонімію, як фразеологічну опозицію, для якої характерне контрастне протиставлення семантики, повна або часткова нетотожність компонентного складу [57, с. 4–5]. За їхньою характеристикою поділимо антонімічні фразеологізми на ті, що мають протилежні значення з частковим збігом за своїм складом і абсолютно протилежні за семантичним значенням і компонентним наповненням.

Прикладами першої підгрупи можуть виступати:

- *smart as a whip* [75] ≠ *stupid as a hog* [74] – страшенно розумний ≠ дурний як свиня;

- *beautiful as spring* [72] ≠ *ugly as a toad* [75] – красивий як весна ≠ гидкий як жаба;

- *white as snow* [72] ≠ *black as soot* [3] – білий як сніг ≠ чорний як сажа;

- *chatty as a parrot* [71] ≠ *dumb as a fish* [3] – балакучий, як папуга ≠ німий як риба.

До другої підгрупи належать компаративами з абсолютно протилежною внутрішньою формою:

- *dumb as an oyster* [3] ≠ *tongue like a biscuit-seller's shovel* [72] - німий, як устриця ≠ язик, як лопата продавця печива.

Отже, якщо говорити про семантичний аспект компаративем, то можемо сказати, що це складне мовне явище, яке і сьогодні є актуальною темою для дослідження. Проте загальноприйнятим є їхній поділ на експліцитні та імпліцитні вирази, а за наповненням – на два основних класи: 1) компаративами, що описують живу істоту; 2) компаративами, що характеризують предмети та явища. Їм, як і іншим зворотам, притаманні явища антонімії, синонімії та полісемії.

2.3. Функціональні особливості фразеологічних одиниць англійської та української мов

Сталі компаративні звороти передають ознаки та властивості предметів навколишнього світу і виступають засобом пізнання особливостей культури того чи іншого народу.

Однією з головних характеристик і завдань фразеологізмів є емоційно-сміслове навантаження. Так, Мацько Л. І. наголошує на важливості саме інформаційного або смислового навантаження, яке в собі несуть порівняльні конструкції [29, с. 350]. Інша дослідниця, Конюшкевич М. І., у своїх роботах окреслювала функцій порівняльних зворотів. Вона виокремила зовнішньомовні та внутрішньомовні типи порівняльних одиниць, у кожного з яких є певні конкретні функції: зовнішньомовні звороти – виконують функцію вербалізації знань, внутрішньомовні – функцію словотворення, екстраполяції характеру та моралі [45]. Мізін К. І. виділяє такі гносеологічні функції: 1) пізнання одиничного, особливого, загального; 2) пізнання розвитку та змін явищ; 3) пізнання причин явищ; 4) систематизація предметів та явищ навколишнього світу; 5) безпосереднє пізнання об'єктивної дійсності шляхом умовиводу [30, с. 4-5]. Отже, можемо зробити висновок, що фразеологізми виступають засобом пізнання явищ та предметів навколишнього світу і є мовним інструментом вираження експресивного образу.

Українська дослідниця Їжакевич Г. П. пропонує такий поділ фразеологічних одиниць за джерелами їх виникнення: розмовно-побутові, фольклорні та народнопоетичні [20, с.121]. Можемо ще сюди додати віднести і книжні компаративні одиниці.

Найбільш розповсюдженими серед всіх видів фразеологічних одиниць є розмовні або розмовно-побутові порівняння. Саме вони зустрічаються найчастіше в усному мовленні, в художній літературі та під час спілкування. Доволі часто одиниці цієї групи мають іронічне або жартівливе забарвлення і вживаються для досягнення більшого емоційного забарвлення.

Наприклад:

- *as balmy as a bandicoot* – чокнутий (австралійський варіант англійської) [3],
- *as bandy as a bandicoot* – розбійник (такий же, як сумчастий щур) [3],
- *shut up like a clam* – як води в рот набрати [72],

- *like a cat on hot bricks* – не в своїй тарілці, як на голках (як кіт на гарячих цеглинах) [75],

- *look like smth. the cat has brought in* – мати поганий вигляд [75].

Виділяють ще розмовно-фамільярну групу, однак вислови з цієї категорії можемо використовувати лише між людьми, які не мають жодних соціальних бар'єрів: *like a bastard* – диявольськи, з біса, чорт знає як (американський варіант підсилювальної частки) [75], *as crazy as a bed-bug* – зовсім збожеволів; не в своєму розумі (американський варіант) [75], *like a bat out of hell* – дуже швидко (спритно); з усіх ніг [75], *like a dog's dinner* – шикарно [75], *laugh like a drain* – дуже голосно сміятися, вибухнути зі сміху [75].

Як ми можемо бачити, більшість цих розмовно-побутових порівнянь мають образний характер, надають ситуації простоти та природності.

Народно-поетичні, або фольклорні фразеологічні одиниці – це компаративні одиниці, які за походженням і за вживанням відносяться до народно-поетичної сфери використання. Подібні вирази властиві художній літературі, публіцистичним та науковим творам. Прикладами може слугувати вираз: *to write like an angel* – писати, як ангел [3].

Книжні фразеологізми є авторськими, не завжди загальноновживаними і вони не відображаються у словниках. Ось декілька прикладів:

- *I wandered lonely as a cloud that floats on high o'er vales and hills* – Я блукав самотній, як хмара, що пливе по високих долинах і пагорбах (William Wordsworth, Daffodils) [45].

- *I would have given anything for the power to soothe her frail soul, tormenting itself in its invincible ignorance like a small bird beating about the cruel wires of a cage* – Я віддав би все за силу заспокоїти її слабку душу, що мучиться у своєму нездоланному невігластві, як маленька пташка, що б'ється об жорстокі дроти клітки (Joseph Conrad, Lord Jim) [45].

- . . . *impressions poured in upon her of those two men, and to follow her thought was like following a voice which speaks too quickly to be taken down by one's pencil* . . . – на неї нахлинули враження від цих двох чоловіків, і йти за її думкою було

все одно, що йти за голосом, який говорить надто швидко, щоб його можна було занотувати олівцем ” (Virginia Woolf, *To the Lighthouse*) [45].

Але є і такі книжні компаративні одиниці, які активно використовуються у мовах і представлені у словниках. До прикладу, вираз “*fit like a glove*” - сидить, як рукавичка (як вилита) [70] вперше ввів шотландський романіст Т. Смолетта “Хамфі Клінкер” (1771 р.). На сьогодні ця одиниця є загальновідомим та широкоживаним висловом. Або ще один приклад: “*as merry as a marriage-bell*” - старшенно радий (букв. веселий, як шлюбний дзвін) [3], який вийшов з-під пера Дж. Байрона (1812). Л. Керолл ввів зворот “*as mad as a March hare / as mad as a hatter*” – цілком божевільний [70].

Окремо можна виділити стилістично нейтральні фразеологічні одиниці, які зустрічаються у всіх стилях мови і найчастіше характеризують предмети чи явища об’єктивної дійсності. Вони не несуть ні жартівливого чи іронічного, зневажливого чи схвального забарвлення або оцінки. Найчастіше такими компаративемами позначається **колір**:

- *black as coal (as ink, as soot)* – чорний як сажа [3],
- *white as (the driven) snow* – білий, як (загнаний) сніг [75],
- *green as grass* – зелений, як трава [71],
- *yellow as gold* – жовтий як золото [3],
- *yellow as corn* – жовтий як кукурудза [3],

смак:

- *sour as vinegar* – кислий, як оцет [73],
- *sweet as sugar* – солодкий як цукор [73],
- *salt as a herring* – солоний, як оселедець [73],

кількість:

- *numberless as the sands* – видимо-невидимо [75],
- *plenty / plentiful / thick as blackberries* – (родити) рясно, як ожина [75],
- *thick as hops* – густий, як хміль [73],

предмети щоденного вжитку:

- *straight as an arrow* – прямий, як стріла [75],
- *brittle as glass* – ніжний, як скло [75],

- *sharp as a razor* – гострий, як лезо (як ніж) [73].

Усім цим виразам, як ми можемо побачити, притаманне пряме значення, буквальність та прозорість.

Отже, за джерелами виникнення фразеологічні одиниці поділяються на розмовно-побутові, фольклорні, народнопоетичні та книжні компаративні одиниці. Найбільш розповсюдженими є розмовні або розмовно-побутові порівняння. Вони найчастіше зустрічаються в усному мовленні, в художній літературі та під час спілкування, несучи в собі часто іронічну або жартівливу нотку для досягнення більшого емоційного забарвлення.

Висновки до розділу 2

Фразеологічні одиниці дозволяють пізнати світ через порівняння, ототожнення, зіставлення різних предметів, що автоматично призводить до збагачення мови через надання їй неповторного колориту.

Залежно від того, чим представлені перші компоненти-елементи фразеологічних одиниць (дієсловом, прикметником, дієприкметником та іменником), вони поділяються на: 1) ад'єктивні; 2) вербальні; 3) іменникові; 4) прислівникові; 5) стійкі компаративні одиниці на зразок речення. Наступним, що ми хочемо підкреслити, це їхній поділ на компаративеми, що позначають живих істот і компаративеми, що позначають предмети. Кожна з цих груп була поділена на підгрупи із врахуванням об'єкта порівняння.

Фразеологічні одиниці дозволяють нам ознайомитись та осмислити буття того чи іншого етносу, а їхня структурна, функціональна та семантична особливість відрізняє їх від інших способів передачі думки.

РОЗДІЛ 3. Класифікація фразеологічних одиниць англійської та української мов

3.1. Група “Зовнішність людини”

У щоденному вжитку найбільш поширеною є група фразеологічних зворотів, що позначає зовнішність людини. Вона (зовнішність) у спілкуванні відіграє важливу роль. Образи зовнішності людини є сукупністю історично складених уявлень і асоціацій, а тому достатньо стійкими. Вони несуть в собі і передають культурний, соціальний і пізнавальний досвід народу разом з емоційною і естетичною оцінками цього сприйняття.

Фразеологічні одиниці з соматичним компонентом займають значну частину фразеологічного фонду у будь-якій мові. Під соматичним компонентом ми розуміємо лексичні одиниці, у яких соматиз – назва частини тіла людини – є головним елементом. Їх можна умовно поділити на зовнішні (з тактильними властивостями) і внутрішні (які не можна візуально простежити) [36]:

1. компаративні одиниці з соматичним елементом для позначення зовнішніх частин організму людини, як от: *head, eyebrows, forehead, eyes, nose, shoulders, breast, stomach, legs, hands, arms* – голова, брови, лоб, очі, ніс, плечі, груди, живіт, ноги, кисті рук, руки;

2. компаративні одиниці з соматичним елементом для позначення внутрішніх органів людини або абстрактні поняття: *heart, lungs, blood, soul* – серце, легені, кров, душа.

Перейдемо до розгляду компаративем з соматичним компонентом для позначення зовнішності людини. Ми зібрали більше 100 одиниць з найменуванням частин тіла в ролі суб'єкта порівнювальної основи і можемо сказати, що субстантивний тип фразеологічних одиниць переважає над ад'єктивним. Об'єкт порівняльного звороту у такій конструкції може бути:

1. іменником: *hair like weed* – волосся як трава [72];
2. підрядним: *sideburn like the outline of Italy* – бакенбарди, як контур Італії [71].

Для позначення зовнішності людини основа компаративем може бути:

1. прикметником: *mustache black as India ink* – вуса чорні, як туш (як сажа) [71];

2. дієсловом: *teeth clatter like ice cubs in a blender* – зуби стукають, як кубики льоду в блендері [71].

Аналіз показує, що фразеологізми з образом-еталоном, вираженим підрядним словосполученням найчисельніші. І ще, в цій групі переважає універсальна модель, тобто: порівняння, основа, модус та об'єкт, а враховуючи, що досліджувані одиниці мають соматичний компонент, то більшість їх є з експліцитною складовою.

Те ж саме щодо конекторів (сполучників).

Найбільшою є група зі сполучником *like* – як: *eyelids pale like a chicken's* – повіки бліді, як у курки [71]; на другому місці – модус *as* – як: *nose sharp as a pen* – ніс, гострий як ручка [71]; на третьому – звороти зі сполучником *as... as*: *hands as soft as cotton-wool* – м'які, як вата, руки [71]. Зустрічаються і інші конектори:

- *as if*: *cheeks as if they'd been scoured* – щоки, наче їх хтось вишкрябав [71]

- *more than*: *a forehead more pure than the Parian stone* – чоло чистіше за парійський камінь [72] .

Фразеологізми, що відображають зовнішність людини поділяються на підгрупи, що позначають:

1) голову та її частини: *face lean as a hatchet* – обличчя худе, як сокира [71]; *cheeks big as a balloon* – щоки великі, як повітряна куля [70];

2) органи чуття та сприйняття: *nose like a gherkin* - ніс, як огірок [71];

3) частини тулуба: *shoulders like a buffalo* – плечі як у буйвола [70];

4) кінцівки: *hands like great paws* – руки, як великі лапи [70], *legs solid as tree trunks* – ноги міцні, як стовбури дерев [71].

3.2. Група “Характеристика естетичних якостей людини”

Окремо можемо виділити групу фразеологізмів, які описують зовнішність.

Критерії оцінювання краси, уявлення про неї у кожного етносу своє і якраз ідеальний образ переданий у формі компаративних одиниць. Загалом, чітко просліджується поділ на дві категорії: краса і потворність.

- *retty as the spring time* – красивий як весна [72],

- *ugly as a hairless monkey* – потворний, як лиса мавпа [71].

Основними компонентами у порівняльній структурі виступають сполучники “*as, like a* – як, ніби”:

beautiful as morning – красивий, як ранок [71],

graceful as a Naiad – граційна, як наяда [72]

look like a December moon – виглядає, як місяць у грудні [3].

ugly as the devil – потворний, як чорт [72],

gnarled as a cyprus – вузлуватий, як кипарис [71].

pretty as a seraph – гарний, як серафим [72].

За результатами компонентного аналізу, проведеного дослідницею Радіоною К.С. [45] виявлено, що об’єкти фразеологічних конструкцій цієї групи можуть бути представлені:

1) іменником: *pretty as an angel* – прекрасна, як ангел [72],

2) складним іменником: *beautiful as noon-day* – прекрасна, як полудень [72];

3) підрядним словосполученням: *lovely as Spring's first rose* – красива, як перша весняна троянда [71];

4) сурядним словосполученням: *beautiful as sky and earth* – красива, як небо і земля [71];

Ця ж дослідниця пропонує фразеологічні звороти, що позначають естетичні характеристики людини поділити на:

- компаративами з об’єктом-зоологізмом: *graceful as a swan* – граційна, як лебідь [75];

- компаративами з об’єктом-фітонімом: *gnarled like an old tree* – вузлуватий, як дерево [72];

- компаративами з об’єктом-міфологізмом: *beautiful as Adonis* – красивий, як Адоніс [72];

- компаративеми з об'єктом-біблеїзмом: *pretty as an angel* – красивий, як ангел [72];
- компаративеми з об'єктом на позначення антропонімів: *seductive as Cleopatra* – спокуслива, як Клеопатра [72];
- компаративеми з об'єктом на позначення часового простору: *beautiful as May* – красивий, як травень [72];
- компаративеми з об'єктом на позначення грошової одиниці: *look like a million dollars* – виглядає, як мільйон доларів [3], *smart as sixpence* – розумний як шість пенсів [3].

Більшість з представлених фразеологізмів є зворотами з позначенням явищ природи чи природних одиниць. З цього можемо зробити висновок про взаємозалежність людини з природою та взаємовплив один на одного, який і передається в мовному сегменті. Окрім цього, вони передають естетичне оцінювання всього, що оточує людину, а зовнішні риси посідають чи не перше місце в цьому списку.

3.3. Група “Фізичний образ людини”

Фразеологізми, що відображають фізичний стан людини є одні з найчисленніших у сучасних англійській та українській мовах. Для проведення характеристики цих одиниць ми скористалися різними словниками, як от: Oxford Dictionary of Idioms [70], Англо-український фразеологічний словник [3], Sommer E. Similes Dictionary URL [71], Фразеологічний словник української мови [54] за ред. В.Д. Ужченко та різні інтернет-ресурси.

Фразеосемантичний опис людини складається з компаративем, що позначають як його психічний, фізичний, так і фізіологічний стани. Вони є досить експліцитними, що допомагає змалювати не тільки окрему особу, але і створити образ країни його проживання.

До прикладу, Печенікова Л. М. запропонувала розділити фразеологічні звороти на позначення фізичного стану людини на два тематичні ряди: 1) міцне здоров'я та 2) слабе здоров'я [39, с.137]. Радіонова К.С. , опираючись на

запропоновану вище класифікацію, пропонує наступні лексико-семантичні групи [45]:

1) постать людини: *figure like a sack of flour* - фігура, як мішок борошна [71];

2) стан здоров'я: *sound as a nut* – звучить, як божевільний [71];

3) вік: *young as the hour of birth* – молодий, як новонароджений [72]. [45]

Найчастіше зустрічаються фразеологізми, що позначають постать людини:

- *broad as a sofa* – широкий, як диван [71],

- *a figure like a beer barrel* – фігура, як у бочки з пивом [71].

За конструкцією, у цій групі переважають ад'єктивні стійкі звороти:

- *wide as a door* – широкий, як двері [71],

- *agile as a fish* – прудкий, як риба [71],

- *as nimble as a cow in a cage* – спритний, як корова в клітці [71].

Щодо об'єктів порівняльної конструкції фразеологізмів, то вони можуть передаватися:

1. іменником: *blind as a bat* – сліпий як кажан [3];

2. складним іменником: *thin as a toothpick* – тонкий, як зубочистка [72];

3. підрядним словосполученням: *lean as a dead branch of a tree* – худий, як мертва гілка дерева [71],

4. сурядним словосполученням: *lean as a shadow or ghost* – худий, як тінь чи привид [71].

Найчастіше у цих фразеологічних одиницях зустрічаються сполучники *as* та *like* – як, ніби, однак і сполучник *as ... as*:

as fit as fiddle – бути дуже здоровим і сильним [71],

body ... as meager as a pole – худий як жердина [71],

і сполучник *more than*: *more deaf than trees* – глухіший за дерева [72] теж часто зустрічаються.

Що ж до семантичних особливостей цієї групи фразеологізмів можна виокремити:

- групи з об'єктом-зоологізмом: *nimble as a deer* – спритний, як олень [71],
blind as moles – сліпий, як кріт [72];

- групи з об'єктом-фітонімом: *limber as a grass* – гнучкий, як трава [71];
- групи з об'єктом-біблеїзмом: *smart as Solomon* – розумний як Соломон [72];
- групи з об'єктом-культурологізмом: *old as Sibylla* – старий як Сибілла [72];
- групи з об'єктом-міфологізмом: *blind as the Cyclop* – сліпий, як циклоп [72];
- групи з об'єктом архітектури чи будівництва: *slender and tall as the great Eiffel Tower* – стрункий і високий, як велика Ейфелева вежа [71], *built like a skyscraper* – високий як хмарочос [71];
- групи, що порівнюються з харчовими продуктами / напоями: *fat as butter* – жирний, як масло [2], *lean as a herring* – худий, як оселедець [71];
- групи, що позначають природні об'єкти / явища: *deaf as the sea* – глухий, як море [72];
- групи, що відображають часовий простір: *young as dawn* – молодий, як ранкова зоря [72];
- групи, що позначають соматизми: *thin as a lath* – худий, як жердина [72];
- групи, що позначають канцелярське приладдя: *thin as pair of shears* – тонкий як ножиці [72];
- групи, що позначають предмети побуту: *broad as a sofa* – широкий, як диван [72];
- групи, що позначають упаковку / тару: *a figure like a beer barrel* – фігура, як бочка з пивом [71].

Фразеологічні звороти, що позначають фізичний стан людини у своїй більшості є експліцитними. Їхня прозорість і чіткість проступає як в основі виразу, так і в образі порівняння: *blind as any noonday owl* – сліпий, як полуденна сова [72].

Отже, компаративами, що передають фізичний стан людини є доволі експліцитними, що допомагає не тільки змалювати окрему особу, але і здогадатися про країну походження цього виразу. У цій групі найчастіше зустрічаються ад'єктивні звороти: *agile as a fish* – прудкий, як риба [71] та

сполучники *as*, *like*, *as ... as*, *more than* : - *as nimble as a cow in a cage* – спритний, як корова в клітці [71].

Приклади наглядно демонструють, що фраземи з зоологічним компонентом у ролі об'єкта зустрічаються найчастіше, що і не дивно, враховуючи тісний зв'язок людини з природою та історичний аспект фразеологічних одиниць.

3.4. Група “Характер людини та її внутрішній світ”

Людині властиво оцінювати все, що її оточує, порівнювати між собою або з іншими особами чи предметами ті чи інші об'єкти чи собі подібних. Спостерігаючи чи порівнюючи вона розкриває позитивні чи негативні якості людей, їхній внутрішній світ. Саме тому так багато компаративем, що позначають характер людини і саме тому ця тема викликає такий жвавий інтерес серед дослідників.

Фразеологічні одиниці, що відображають характер людини можна умовно поділити на дві підгрупи: ті, які репрезентують позитивні риси характеру та ті, які відображають її негативні риси.

Найчастіше зустрічаються сталі вирази з компаративемами, що передають певні вади характеру людини:

- м'якотілість: *soft as butter* – слабохарактерний [72];
- наївність: *innocent as a babe unborn* – наївний, як ненароджене дитя [72];
- безпорадність: *helpless as a turtle on its back* – безпорадний, як черепаха на спині [72];
- лякливість: *timid as a hare* – лякливий, як заяць [72];
- байдужість: *cool as glass* – холодний, як лід [3];
- образливість: *touchy as gunpowder* – запальний, як порох [3];
- впертість: *obstinate as a mule* – впертий, як козел [3];
- дурість: *stupid as a donkey* – тупий, як осел. [3];
- безграмотність: *ignorant as a child* – нерозумний, як дитина [73];
- лінощі: *lazy as a lobster* – лінивий як омар [73];

- балакучість: *chatty as a parrot* – балакучий, як папуга [71];
- грубість: *rude as bear* – грубий, як ведмідь [73];
- злість: *mad as hell* – злий як чорт [73];
- розгніваність: *fierce as a wounded bull* – лютий як поранений бик [73];
- агресивність: *aggressive, like a tiger* – агресивний, як тигр [73];
- жорстокість: *hard as iron* – людина кремінь [73];
- хитрість: *cunning as a fox* – хитра як лисиця [73];
- жадібність: *greedy as a wolf* – ненажерливий, як вовк [70];
- егоїстичність: *selfish as a fox* – егоїстична, як лисиця [70];
- непостійність: *changeable as a weathercock* – мінливий, як флюгер [3];
- гонористість: *cocky as a turkey* – набундючений як індик [70];
- нахабність: *bold as brass* – наглий (як мідь) [70].

Позитивні риси характеру людини теж представлені доволі широко. У фразеологічних одиницях йдеться про:

- розум: *smart as paint* – надзвичайно розумний [3];
- справедливість: *fair as a judge* – справедливий як суддя [70];
- чесність: *honest as a mirror* – чесний як дзеркало [70];
- щиросердність: *open as the day* – щирий, відкритий (відкритий як день) [3];
- надійність: *true as steel* – надійний як сталь [3];
- обережність: *wary as a cat* – обережний, як кіт [3];
- мудрість: *wise as an old crow* – мудрий, як старий ворон [3];
- доброта: *as a suckling dove* – як голубка, що висиджує пташенят [71];
- люб'язність: *sweet as sugar* – ніжний як мед [75];
- чутливість: *sensitive as a flower* – ніжний як квітка [75];
- дружелюбність: *friendly as a puppy* – привітний, як цуценя [75];
- великодушність: *generous as a lord* – щирий як пан [75];
- спокійність: *calm as a boa constrictor* – спокійний як удав [75];
- хоробрість: *brave as Achilles* – сміливий як Ахілл [71];
- пильність: *vigilant as cat to steal cream* – пильний, як кіт, що хоче вкрати вершки [71];

- проникливість: *sharp as a needle* – гострий, як голка [3];
- терплячість: *patient as rocks* – терплячий, як скеля [72];
- покірливість: *meek as a lamb* – лагідний, як ягня [72];
- мовчазність: *mute as a fish* – німий, як риба [72];
- серйозність: *solemn as an owl* – поважний як сова [71];
- скромність: *shy as rabbits* – сором'язливі, як кролики [71].

Майже всі сталі вирази, що описують характер людини, мають дуже чітку та прозору структуру. Найчастіше в них використовується сполучник “as - як”, при цьому об'єкт порівняння може бути виражений:

1. іменником: *honest as a mirror* – чесний як дзеркало [72];
2. складним іменником: *patient as a hen-bird* – терплячий, як квочка [72];
3. підрядним словосполученням: *gentle as a newborn colt* – ніжний, як новонароджене лоша [71];
4. сурядним словосполученням: *wise as Time and Silence* – мудрий, як Час і Тиша [72];
5. предикативом: *grave as a judge that's giving charge* – серйозний, як суддя, що виносить вирок [71].

У зворотах чітко просліджуються антонімічні пари:

- розумний – дурний;
- добрий – злий;
- ввічливий – грубий;
- відважний – лякливий;
- щедрий – жадібний;
- мовчазний – балакучий;
- сумирний – запальний.

Відповідно до образів порівняння, сталі вирази можна поділити на:

- образи-порівняння з зоонімом: *bold as a lion* – сміливий, як лев. [72], *dumb as a fish* – німий, як риба [72];
- образи-порівняння з фітонімом: *helpless as a plant without water* – безпорадний, як рослина без води [3];

- образи-порівняння міфологізмом: *wise as Minerva* – мудра, як Мінерва [72], *fierce as Jove* – лютий, як Юпітер [72];
- образи-порівняння з об'єктом-біблеїзмом: *wise as Solomon* – розумний як Соломон [3];
- образи-порівняння з історичним об'єктом: *bold as a Knight* – сміливий, як лицар [72];
- образи-порівняння з харчовим продуктом / напоями: *bland as oil* – м'який, як олія [3];
- образи-порівняння з професією / родом діяльності: *courageous like firemen* – відважні, як пожежники [71], *merciless as bailiffs* – безжальні, як судові виконавці [72];
- образи-порівняння з позначенням віку людини: *meek as any baby* – покірний, як дитя [72], *curious as a two-year old* – допитливий, як дворічна дитина [71];
- образи-порівняння на позначення антропонімів: *placid as Socrates* – спокійний, як Сократ [72], *bold as Joan of Arc* – смілива, як Жанна д'Арк [72];
- образи-порівняння з природними явищами: *mad as a vexed sea* – злий, як збурене море [71];
- образи-порівняння з предметами побуту: *honest as a mirror* – чесний, як дзеркало [72], *sharp as a knife* – гострий як ніж [75];
- образи-порівняння для позначення абстрактних понять: *wise as Time and Silence* – мудрий, як час і тиша [72], *rude as rage* – бурхливий, як лють [72].

Найбільшою за чисельністю є образи-порівняння з зоонімами (36 %). Звичайно, у різних культурах суб'єкт порівняння буде різним, але зрозумілим для тих, хто захоче зрозуміти опис, закладений в основі порівняння, т.б. порівняння є експліцитними. Візьмемо, до прикладу, фразеологізм: *fierce as wolves* – злий, як вовк. Це хижа тварина, яка агресивно захищає свою територію, тому злість людини порівнюють з люттю вовка.

Із фразеологічних одиниць, що характеризують внутрішній світ людини, можемо зробити висновок про емоційне наповнення цієї одиниці. Наприклад, порівняння із *owl* – совою. Ця птаха здавна асоціюється із втіленням таких

якостей, як розум, обмірковування та обґрунтування рішень. Так її сприймали і характеризували ще в Давньому Римі та Греції. Для древніх сова – це знання, мудрість, охоронниця особливих потаємних знань. Ці характеристики простежуються і у англійців, у виразі *wise as an owl* [75] – розумний, як сова.

- *This is a complicated problem. To solve it, you need to be as wise as an owl.* -

Це складне питання. Щоб його розв'язати, треба бути мудрим, як сова

Паралельно в англійській мові існує інший вираз: *silly / stupid as an owl* [3] – дурний як сова .

- *She was stupid as an owl before* – Раніше вона була дурна, як сова

З цих двох прикладів видно, що зоонім сова “*owl*” має у різних контекстах різне значення – як позитивне, так і негативне.

Схожа ситуація і з порівняльними зворотами із іншими зоонімами, наприклад *monkey*:

- *peevish as a sick monkey* [70] – вередливий як хвора мавпа;

- *curious as a monkey* [71] – цікавий (допитливий) як мавпа;

- *spiteful as a monkey* [71] – злий, як мавпа.

Отже, дослідження компаративних одиниць показує, що сталі вирази з негативним емоційним забарвленням переважають над виразами, що несуть в собі позитивне значення. Це легко можна пояснити самою сутністю людини – позитивні риси людини, її хороші якості сприймаються як належне, тоді як негативні, ті які виходять за межі звичного, звертають на себе увагу з їхньою подальшою критикою, що і відображається в українській та англійській мовах. Варто зауважити, що саме зооніми впевнено займають лідерство. Співвідношення певних рис, взятих з тваринного світу з рисами людини є , певною мірою, цілком природним явищем, оскільки впродовж всієї історії людства прослідковується тісний зв'язок людини з тваринним світом. Зооніми, як і інші образи порівняння, характеризуються не тільки насиченим емоційним забарвленням, але і притаманною їм багатозначністю, тому для повного розуміння значення фразеологізма необхідне осмислення складових частин цієї конструкції.

Висновок до розділу 3

Якщо говорити про структуру фразеологічних одиниць на позначення зовнішності та характеру людини, то найчастіше вона представлена ад'єктивними, вербальними, субстантивованими типами фразем та порівняльними зворотами. Дослідження представлених нами компаративних одиниць показує, що часто використовуються двокомпонентні сталі вирази (без суб'єкта порівняння), у яких образна одиниця передається складним іменником, іменником, підрядним або сурядним словосполученням. У поданих нами фраземах переважають образи, представлені зоонімами, фітонімами; їх найбільше. Крім того, зустрічаються одиниці, що відображають біблійні, міфологічні об'єкти та предмети побуту.

Можемо також зробити висновок, що більшість компаративем, що описують зовнішність, характер, фізичний образ людини мають антропоцентричний характер, що і відображається в їхній семантиці.

ВИСНОВОК

Робота досліджує репрезентаційні риси характеру людини в компаративній фразеології англійської та української мов.

Початок роботи присвячений вивченню теоретичної бази. Ми розглянули питання визначення фразеологічної одиниці та її структури, встановили, що більшість науковців використовують терміни: фразеологічна одиниця, фразеологізм, фразеологічний зворот, ідіома, фразеологічний вислів, стійке словосполучення та що фразеологізмам характерні три константи - відтворюваність в готовому вигляді, роздільна оформленість і експресивність.

За своєю стилістичною приналежністю вони поділяються на побутові, народні та книжні, а за структурою – на ад'єктивні, вербальні, іменникові, прислівникові та компаративами на зразок речення. Вивчення цього питання показало що ад'єктивні (*wise as an owl* – мудрий як сова) та іменникові (*blue as the winter sky* – блакитне, як зимове небо) компаративами зустрічаються найчастіше.

Структурна модель фразеологічних одиниць передається формулою: $A - C - m B$, де A - суб'єкт порівняння (предмет чи явище, яке порівнюють), B – об'єкт порівняння (те, з чим порівнюють), m – конектор або порівняльний сполучник, C – основа порівняння. Детальний розгляд структурної моделі показав, що поряд з “повною” моделлю використовуються і “скорочені” форми, у яких відсутній той чи інший компонент: (*face*) *like a flame* - (обличчя), як полум'я.

Єднальними сполучниками в англійській мові найчастіше виступають: *like, as, as... as, as if, as though, seem*; в українській мові такими є: *як, ніби, наче*. Компаративні одиниці з *like* / як та *as* / ніби є переважаючими, що пояснюється їхньою безпосередньою екстраполяцією аналогій між явищами чи предметами.

Фразеологічні одиниці, які репрезентують характер людини, можна умовно поділити на ті, які репрезентують позитивні риси характеру та ті, які відображають її негативні риси. Найчастіше зустрічаються сталі вирази з компаративемами, що передають певні вади характеру людини: м'якотілість,

наївність, безпорадність, байдужість, впертість, дурість, хитрість, жадібність, гонористість.

Позитивні риси характеру людини найчастіше зображують: справедливість, розум, чесність, надійність, щиросердність, мудрість, доброту, великодушність, обережність, хоробрість.

Продемонстровано, що майже всі вирази мають дуже чітку та прозору структуру і найчастіше у них конектором виступає сполучник “as - як”.

У поданих нами фраземах переважають образи, представлені зоонімами, фітонімами; їх найбільше. Крім того, зустрічаються одиниці, що відображають біблійні, міфологічні об’єкти та предмети побуту.

Проведений структурно-граматичний аналіз дає змогу дійти висновку, що фразеологічні одиниці англійської та української мов, у будові яких є компоненти на позначення рис характеру людини, мають схожу структурно-граматичну організацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абабілова Н. М. Класифікація фразеологічних одиниць у вітчизняних та зарубіжних лінгвістичних дослідженнях. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»: збірник наукових праць / укладачі: І. В. Ковальчук, Л. М. Коцюк, С. В. Новоселецька. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. Вип. 44. С. 368
2. Авксентьев Л.Г. Сучасна українська мова. Фразеологія: [посібн.] / Л.Г.Авксентьев. – Харків: Вища школа, 1983. С. 137
3. Англо-український фразеологічний словник: Близько 30000 фразеологічних виразів /[авт.-уклад. К.Т. Баранцев.]– 2-е вид., випр. – К.: Знання, 2005. С. 1056
4. Ажнюк Б. М. Англійська фразеологія у культурно-етнічному висвітленні / Б. М. Ажнюк. К.: Наук. думка, 1989. С. 136
5. Баран Я. А. Фразеологія: знакові величини : навч. посіб. Для студентів факультетів іноземних мов / Я. А. Баран, О. М. Білоус, І. М. Зимомря [та ін.]. – Вінниця : Нова Книга, 2008. С. 256
6. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. 2-е вид, випр. К.: Т-во «Знання», КОО, 2005. С. 1056
7. Бацевич Ф.С. Словник термінів міжкультурної комунікації [Електронний ресурс]. URL: <http://terminy-mizhkult-komunikacii.wikidot.com/slovník> (дата звернення 12.11.2023)
8. Бехта І. А. Дискурс наратора в англійській прозі : [монографія] / Іван Бехта. – Київ : Грамота, 2004. С. 304
9. Білоноженко В.М. та ін. Словник фразеологізмів української мови. К.: Наук. думка, 2003. 1104 с. (Словники України).
10. Будз О.М. Критерії визначення антонімів / О.М. Будз // Іноземна філологія: Випуск 50 – Львів, 1978. С. 198
11. Блашків О. В., Ковальчук Л. О. Способи перекладу фразеологічних одиниць з англійської мови на українську. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія :

Філологія (мовознавство) : збірник наукових праць. Вінниця : ТОВ «фірма Планер», 2014. Вип. 20. С. 209-213.

12. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов: Посібник для перекладацьких відділень вузів. Вінниця: Нова Книга, 2003. С. 160

13. Галинська О. М. Лінгвокультурна інформація англійських та українських інтертекстуальних фразеологізмів: монографія. Кіровоград, 2013. С. 276

14. Голоюх Л. В. Порівняння як структурний компонент художнього тексту: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Київ, 1996. С. 17

15. Городецька О. В. Національно-марковані концепти в британській мовній картині світу XX століття : дис ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Городецька Олена Василівна. – К., 2003. С. 270

16. Григораш А.М. Національна самобутність фразеологізмів української та російської мов / А.М. Григораш // Проблеми зіставної семантики. – Київ – Черкаси, 1992. – С.108. 109.

17. Григораш А.М. Систематизация приемов авторской интерпретации фразеологических единиц / А.М. Григораш // Система і структура східнослов'янських мов: Міжкафедральний зб. наук. пр. - К.: УДПУ ім. М.П. Драгоманова, 1999. С. 194-199.

18. Демський М.Т. Українська фраземіка (дериваційна база, семантико-граматичні особливості): автореф. дис. ... доктора філол. наук: спец. 10.02.01. Ужгород, 1994. 44 с. (5-6)18. Зацний Ю.А. Сучасний англomовний світ і збагачення словникового складу / Ю. А. Зацний. - Л.: ПАІС, 2007. С. 228

19. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія. / Р.П. Зорівчак - К., 1983. С. 174

20. Їжакевич Г.П. Стилiстична класифікація фразеологізмів. / Г.П.Їжакевич // Українська мова та література в школі. - 1971. - №10. С. 21

21. Кононенко І.В. Мова і народна культура// Мовознавство, 2001. - №3. С. 62-69.

22. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: підруч. – 2. вид. / М. П. Кочерган. К.: Академія, 2005. С. 368

23. Кубрак И.С. Фразеологизмы-идиомы как воплощение этноментальных и лингвокультурных аспектов мира// Вісник харківського нац.. Університету. – Серія Філологія. Харків: Константа, 2004.-№631. С.102-105.
24. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка / А.В. Кунин. – Дубна: Феникс+, 2005. С. 488.
25. Лисенко Л. Структурні типи порівняльних фразеологічних одиниць (на матеріалі англійської, німецької та української мов). URL:www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/89_3/statti/22.pdf
26. Лисиченко Л. А. Структура мовної картини світу. Мовознавство. Київ : Вид. Дім «Академперіодика», 2004. № 5-6. С. 36–41.
27. Любчук Н. В. Еквівалентність фразеологізмів з етнокультурним компонентом / Н. В. Любчук // Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. праць. – Київ, 2000. С. 224.
28. Манакін В. М. До питання про "семантичні примітиви" в сучасній лінгвістиці. Актуальні проблеми іноземної філології: Лінгвістика і літературознавство : міжвузівський зб. наук. статей. Ніжин : ТОВ "Видавництво "Аспект-Поліграф", 2007. Вип. 1. С. 74–80.
29. Мацько Л. І. Стилїстика української мови : Підручник. Київ : Вища шк., 2003. С. 462
30. Мізін К.І. Лінгвістичний і лінгвокультурологічний статуси образу-еталона (на матеріалі української, німецької, англійської та російської мов). Мовознавство. 2007. № 2. С. 58–72
31. Мірам Г. Е. Основи перекладу / Г. Е. Мірам, В. В. Дейнеко, Л. А. Тарантуха [та ін.]. – К. : Ельга Ніка-Центр, 2003. С. 240
32. Мірченко М. В. Структура синтаксичних категорій. Луцьк : Вежа, 2001. С. 340
33. Мороз О.А. Фразеологічні одиниці з компонентом власне ім'я в сучасній українській мові: структурно-семантичний аспект: Автореф. дис. кан. філол. наук: 10.02.01/Донец. нац. ун-т. Д., 2002

34. Найда А.М. Стійкі народні порівняння як об'єкт фразеології (семантичний і структурний аспекти): автореф. дис.. канд. філол. наук: 10.02.01/ДНУ. – Д., 2002. С. 19

35. Павлюк Т. П. Логічні та образні порівняння у сучасному поетичному тексті. URL: <http://intkonf.org/pavlyuktp-logiczni-ta-obrazni-porivnyannya-u-suchasnomu-poetichnomu-teksti> (дата звернення 09.10.2023)

36. Панцьо С. Культурологічна вагомість соматичної лексики (на матеріалі лемківської пісні). Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: філологія (мовознавство) : збірник наукових праць. Вип. 16. Вінниця : ТОВ “Фірма “Планер”, 2012. С. 155–162.

37. Пасік Н.М. Власні назви в українській фразеології та пареміології: дис. кан. філол.. наук: 10.02.01. Ніжин, 2000. С. 202

38. Петрова Н. Д. Англійські фразеологічні одиниці з національнокультурологічним компонентом / Н. Д. Петрова // Іноземна філологія. – Київ, 2013. С. 40–50.

39. Печенікова Л. М. Фразеологізми на позначення фізичного стану людини в східнослов'янських та степових говірках. Лінгвістика. 2011. № 3 (24), Ч. 1. С. 136–139

40. Пономаренко А. Ю. Фразеологічні одиниці з демінутивним та аргументативним компонентом у сучасній українській мові : дис.канд. філол. наук : 10.02.01 / Аліна Юріївна Пономаренко. – Ніжин, 2003. С. 240

41. Пономарів О. Д. Стилїстика сучасної української мови/ О. Д. Пономарів. – К.: Либідь, 1992. С. 248

42. Прадїд Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень). / відп. ред. О. О. Тараненко. Київ : Сїмферополь, 1997. С. 252

43. Прос'яннікова Я. М. Специфікація співвідношення порівняння та метафори в англійській мові. Одеський лінгвістичний збірник : наук.-практ. журнал. Одеса : Нац. ун-т “Одеська юридична академія”, 2015. Т. 1. № 6. С. 85–

44. Радіонова К. С. Стійкі компаративні одиниці з зоонімічним компонентом на позначення негативних рис людини в англійській, французькій, українській та російській мовах. "Актуальні питання філологічних наук: наукові дискусії" : Міжнародна науково-практична конференція (м. Одеса, 25–25 вересня 2015 р.). Одеса : Південноукраїнська організація "Центр філологічних досліджень", 2015. С. 62–66

45. Радіонова К. С. Структура та семантика стійких компаративних одиниць англійської мови. – На правах рукопису. Аспірантура і докторантура - ЗНУ <http://phd.znu.edu.ua> › page › dis › Radionova_dis. Запоріжжя 2021. С. 342.

46. Рогач О. О. Структурно-семантичні особливості фразеологізмів з етнонімами (на матеріалі української, російської, польської, англійської, французької мов) : монографія / О. О. Рогач – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. С. 236

47. Свешнікова О.В. Особливості перекладу фразеологічних одиниць англійської мови на українську / О.В. Свешнікова // Прикладна лінгвістика 2014: проблеми та рішення – К.:2014. С. 19.

48. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. Полтава: Довкілля К, 2006. С. 716

49. Селіванова О. Нариси з української фразеології (психокогнітивний та етнокультурний аспекти) : монографія / Селіванова О. – К. ; Черкаси : Брама, 2004. С. 276

50. Скаб М. Біблійні фразеологізми як об'єкт мовної гри в сучасній українській літературі / М. Скаб // Учені записки Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. - 2012. Т. 25 (64)

51. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови / Л.Г. Скрипник – К., 1973. С. 759

52. Сошко О.Г. Семантичні особливості образних порівнянь із зооморфним компонентом на позначення емоційних характеристик людини (на матеріалі української, німецької та англійської мов) / О.Г. Сошко // Наукові записки. Серія

“Філологічна”. / [Гол. ред. А.М. Архангельська]. – Острог: Видавництво Національного університету “Острозька академія”. – Вип. 51. 2015. С. 321-323

53. Ужченко В.Д., Авксентьев Л.Г., Українська фразеологія. Харків: Основа, 1990. С. 167

54. Ужченко В. Д. Фразеологічний словник української мови. Київ : Освіта, 1998. С. 224

55. Українська мова: енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський, О. О. Тараненко, М. П. Зяблюк та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. К. : Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана, 2004. С. 824

56. Філософський енциклопедичний словник. Київ : Абрис, 2002. 742 с.

57. Чайківська А. В. Семантичні особливості фразеологічних одиниць на позначення рис характеру людини (на матеріалі англійської, французької та української мов) [Електронний ресурс] / А. В. Чайківська // Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації. – 2016. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/21322/1/Чайківська.pdf> (дата звернення 20. 08. 2023)

58. Шаля О. І. Категорія порівняння у мові науки: функціональні, когнітивно-дискурсивні та лінгвокультурні параметри (на матеріалі англо-американських статей у галузі електроніки): автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Київ, 2011. С. 22

59. Шаповалова Н. П. Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові : автореф. ... дис. канд. філ. наук : 10.02.01. Дніпропетровськ, 1998. С. 20

60. Великий тлумачний словник сучасної української мови (2005) irbis-nbuv.gov.ua <http://irbis-nbuv.gov.ua> > ulib (дата звернення 08.09.2023)

61. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. Київ : ВЦ "Академія", 2007. С. 752

62. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. С. 224

63. Ammer Ch. The Facts On File Dictionary of Clichés, Second Edition / Christine Ammer. – New York. 992. P. 534

64. H. Burger Phraseology: an international handbook of contemporary research / [ed. by Harald Burger ... [et al.]. – Germany : Braunschweig, 2007. P. 1183
65. Ch. Fernando On Idiom: Critical Views And Perspectives : [Exeter Linguistic Studies, 5 / Fernando Ch. Flavell R]. Exeter : University of Exeter, 1981. – P. 18–48
66. S. Granger Phraseology: an interdisciplinary perspective / Sylviane Granger, Fanny Meunier. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2008. P. 422
67. Makkai A. Idiom Structure in English: [Janua linguarum, Series maior 48 / Makkai A]. – Hague : Mouton, 1972. P. 371
68. Moon R. Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach : [Oxford studies in lexicography, and lexicology / Rosamund Moon]. – Oxford : Clarendon Press, 1998. P. 340
69. New Longman Pocket Idioms Dictionary. – Harlow : Pearson Education Limited, 2003. P. 296
70. Oxford Dictionary of Idioms. URL: Oxford Reference
<https://www.oxfordreference.com> (дата звернення 05.07.2023)
71. Sommer E. Similes Dictionary URL:
https://books.google.ro/books/about/Similes_Dictionary.
72. Wilstach, Frank J., comp. A Dictionary of Similes. Boston : Little, Brown, & Co., 1916. P. 488
73. <https://melodict.com/> Electronic dictionary
74. Фразеологізми англійської мови. <https://supermif.com> (дата звернення 09.10.2023)
75. The free dictionary by Farlex. URL: <https://www.thefreedictionary.com> (дата звернення 17.08.2023)

ДОДАТОК

Фразеологічні одиниці для позначення рис характеру людини в англійській та українській мовах

N п/п	Англійська мова	Українська мова
	<i>Smart = розумний</i>	
1	smart as a whip [72]	розумний, як батіг = чорт
2	smart as paint [3]	розумний, як чорт
	<i>Honest = чесний</i>	
3	honest as the day [3]	чесний, як день
4	honest as the sun [72]	чесний, як сонце
5	honest as a mirror [72]	чесний, як дзеркало
	<i>Open = відкритий</i>	
6	open as the day [2]	відкритий, як книжка
	<i>True – вірний, надійний</i>	
7	true as steel [3]	надійний, як сталь
	<i>Wary – обережний</i>	
8	wary as a cat [3]	обережний, як кіт
	<i>Wise – мудрий</i>	
9	wise as an old crow [3]	мудрий, як стара ворона
10	wise as a serpent [3]	розумний, як змія
11	wise as an owl [72]	мудрий, як сова
12	wise as Solomon [3]	мудрий, як Соломон
13	wise as Time and Silence (Alfred Austin) [72]	мудрий, як час і тиша
14	wise as nature (Pope) [72]	мудрий, як природа
15	wise as heaven (Algernon Charles Swinburne) [72]	мудрий, як небо
16	wise as age (W.J. Linton) [72]	мудрий, як (старий) дід
	<i>Gentle – ніжний</i>	

17	gentle as a lamb [73] = as a dove	ніжний, як ягня
18	gentle as a newborn colt [71]	ніжний, як новонароджене кошеня
19	gentle as a suckling dove [71]	ніжний, як голубка
20	gentle like silk [72]	ніжний, як шовк
21	gentle as milk [71]	ніжний, як молоко
	<i>Sweet – солодкий</i>	
22	sweet as pie [71]	солодкий, як торт
23	sweet as honey [70]	солодкий, як мед
24	sweet as sugar [70]	солодкий, як цукор
25	sweet as apple cider [71]	солодкий, як (яблучне) вино
26	polite as pie [3]	ввічливий, як пиріг
27	polite as wax [71]	ввічливий, як віск
	<i>Heart – серце</i>	
28	a heart as big as a bird cage [71]	серце велике, як пташина клітка
29	a heart as big as a mountain [71]	серце велике, як гора = безмежне серце
30	a heart as warm as a desert storm (Ogden Nash) [71]	серце тепле, як буря в пустелі
31	heart ... soft as any melon [71]	серце ... ніжне, як диня = м'яке серце
32	sensitive as a flower [72]	чутливий, як квітка
33	vulnerable as the first buds of the maple [71]	вразливий, як перші бруньки клена
34	friendly as a puppy [72]	дружелюбний, як цуценя
35	generous as a lord [72]	щедрий, як пан
	<i>Placid, firm – спокійний, незворушний</i>	
36	placid as Socrates [72]	спокійний, як Сократ
37	placid as a stone (Hugo) [72]	незворушний, як камінь

38	placid as a scarecrow in a field of scoundrels [72]	спокійний, як опудало в полі негідників
39	firm / steady as a rock [3]	твердий / стійкий, як скеля
	<i>Bold, brave – сміливий</i>	
40	bold as Joan of Arc [72]	смілива, як Жанна Д'Арк
41	brave as a grenadier (Hugo) [72]	хоробрий, як гренадер
42	brave as Achilles [72]	хоробрий, як Ахілл
43	valiant as Hercules [71]	відважний, як Геракл
44	bold as a hawk [72]	сміливий, як яструб
45	bold as a lion [72]	хоробрий, як лев
46	brave as a mad bull [72]	хоробрий, як скажений бик
47	brave as a falcon [72]	відважний, як сокіл
48	brave as a bear [71]	сильний, як ведмідь
49	courageous like firemen [71]	відважний, як пожежник
50	as brave as hell [71]	сміливий, як чорт
	<i>Alert, vigilant – пильний, насторожений</i>	
51	alert as a bird in the springtime (George Moore) [71]	насторожений, як птах навесні
52	alert as a bloodhound at dinnertime [71]	напоготові, як мисливський собака під час обіду
53	vigilant as cat to steal cream [71]	пильний, як кіт, що краде вершки
54	watchful as a ferret [71]	пильний, як тхір
55	keen as a hawk's eye (Barbara Howes) [71]	гострий, як яструбине око
56	sharp-eyed as a lynx [71]	гостроокий, як рись
57	watch like a captain at sea [71]	пильний, як капітан у морі
	<i>Sharp – гострий</i>	
58	sharp as a needle [71]	гострий, як голка
59	sharp as a knife [71]	гострий, як ніж
	<i>Patient – терпеливий</i>	

60	patient as god [72]	терпеливий, як Господь
61	patient as rocks [72]	терпеливий, як скелі
62	patient as a stone [72]	терпеливий, як камінь
63	patient as an ant [72]	терплячий, як мураха
64	patient as the lamb [72]	терплячий як ягня
Mild – лагідний		
65	(as) mild as a dove [3]	лагідний, як голуб
66	(as) mild / gentle as a lamb [3]	(як) лагідний / лагідний, як ягня
67	(as) mild as May [3]	лагідний, як травень
68	meek as any baby [72]	лагідна, як дитина
69	meek as a saint (Pope) [72]	лагідний як святий (Папа)
70	(as) pliable as clay [3]	(як) гнучкий, як глина = як пластилін
Silent, dumb – мовчазний		
71	silent as the dead [70]	мовчить, як мертвий
72	silent as a mouse [3]	мовчить, як мишка
73	dumb as a beetle [3]	німий, як жук
74	dumb as a fish [3]	мовчить, як риба
75	dumb as a sphinx [3]	німий, як сфінкс
76	mute as a statue [3]	німий, як статуя
77	mute as a stone [3]	німий, як камінь
78	grave as an old cat [71]	німий, як старий кіт
79	grave as an owl [72]	насуплений; дивиться, як сич
80	serious as a doctor [71]	серйозний, як лікар
81	shy as infants [71]	сором'язливий, як дитя
82	modest as a nun [73]	скромна, як монашка
Timid – боязкий, полохливий		
83	timid as a mouse [72]	боязкий, як миша
84	timid as a doe [72]	полохлива, як лань

85	timid as a sheep [72]	боязкий, як овечка
<i>Innocent – безневинний</i>		
86	innocent as a newborn babe [73] = as a child unborn [71]	невинний, як дитина ненароджена
87	innocent and affectionate as a child [71]	безневинний і ласкавий, як дитина
88	innocent as a snowflake (Anne Sexton) [71]	безневинний, як сніжинка = чистий, як сніжинка
<i>Helpless – безпорадний</i>		
89	helpless as a baby [3]	безпорадний, як немовля
90	helpless as a child [3]	безпорадний, як дитя
91	helpless as a cat in a trap [72]	безпорадний, як кіт у пастці
92	helpless as a turtle on its back (O. Henry) [72]	безпорадний, як черепаха на спині
93	helpless as a writhing beetle on its back (O. Henry) [72]	безпорадний, як жук (що корчиться) на спині
94	helpless as a plant without water (F. Hopkinson Smith) [71]	безпорадний, як рослина без води
95	helpless ... as the blind [72]	безпорадний ... як сліпий
96	helpless as a king of England (Emerson) [72]	безпорадний як король Англії
<i>Timid – полохливий</i>		
97	timid as a hare [73]	полохливий, як заєць
<i>Cool – холодний</i>		
98	cool as glass [73]	холодний, як лід
99	a cool head [73]	холодна голова
100	cool as how-do-you-do [3]	холодний, як “добрий день”
<i>Touchy – запальний, дратівливий</i>		
101	touchy as gunpowder [3]	запальний (взривний), як порох
<i>Obstinate – впертий</i>		
102	obstinate as an mule [3]	впертий, як віслик

103	peevish as a sick monkey [72]	вередливий, як хвора мавпа
	Stupid – дурний	
104	stupid as a donkey [3]	дурний, як осел
105	stupid as a goose [3]	дурний, як гуска
106	stupid as a pig [3]	дурний, як свиня
107	stupid as a post (Clement Robinson) [72]	тупий, як стовп
108	ignorant as a child (Thoreau) [72]	несвідомий в дитинстві
	Lazy – лінивий	
109	lazy as a toad at the bottom of a well [72]	лінивий, як жаба на дні колодязя
110	lazy as a lobster (Balzac) [72]	лінивий, як омар
111	lazy as a dog [73]	лінивий, як пес
112	indolent as an old bachelor (Goethe) [72]	ледачий, як старий холостяк
	Curious – допитливий	
113	curious as a two-year old [71]	допитливий, як дитя
114	curious as a monkey [71]	цікавий, як мавпочка
	Chatty – балакучий	
115	chatty as a parrot [71]	балакучий, як папуга
116	tongue like a sharp razor [72]	язик, як гостра бритва
117	tongue like a sword's point [72]	язик, як вістря меча
	Rude, spiteful, furious, fierce – злий, лютий	
118	black as the devil [73]	чорний, як диявол
119	(as) rude as rage [72]	злий, як скажений (пес)
120	rude as bear [72] = gruff as a bear [3]	злий, як ведмідь
121	mad as hell [3]	злий як чорт
122	spiteful as the devil (Walter Savage Landor) [71]	злий, як чорт

123	angry as a wasp (John Heywood's Proverbs) [71]	злий, як оса
124	angry as a hornet (George Garret) [71]	злий, як шершень
125	furious ... like a wounded bull in an arena (Dumas, Père) [71]	розлючений ... як поранений бик на арені
126	fierce as a famished wolf (Southey) [72]	лютий, як голодний вовк
127	fierce as a turkey-cock (James Montgomery) [72]	злий, як індик
128	fierce as the hydra (William King) [72]	лютий, як гідра
	Hard – твердий, міцний	
129	hard as iron [3]	твердий як залізо
130	cruel as death (James Thomson) [71]	жорстокий, як смерть
131	a heart like a snake (Michael V. Gazzo) [71]	серце, як у змії
132	like a cobra [71]	злий, як змія
	Sly, cunning – хитрий	
133	(as) sly as a fox [3]	(як) хитрий, як лис
134	(as) cunning as a serpent [3]	(як) хитрий, як змія
135	(as) artful as a cart-load of monkeys [3]	(як) хитрий, як мавпа
136	cunning as a witch (Charlotte Bronte) [72]	хитра, як відьма
137	cunning as Satan [72]	хитрий, як чорт
	Greedy – жадібний	
138	greedy as a vulture (Tobias Smollett) [71]	жадібний, як стерв'ятник
	Rapacious – хижий	
139	rapacious as a crocodile [71]	хижий, як крокодил
140	like hyenas [71]	як гієни

	<i>Changeable – мінливий</i>	
141	changeable as a weathercock [3]	мінливі, як флюгер
142	changeable as the wind [73]	мінливі, як вітер
	<i>Proud – гордий</i>	
143	proud as the devil [3] = proud as Lucifer [3]	гордий, як диявол
144	proud as Satan himself (and as unapproachable) [71]	гордий, як сам сатана
145	proud as = vain as a turkey-cock [3]	гордий, як півень
146	proud as a peacock [3]	гордий, як павич
147	proud as a stork (John Betjeman) [71]	гордий, як лелека
148	proud as any prince [72]	гордий, як князь
149	proud as a king [72]	гордий, як король
150	proud as a Highlander (Scottish Proverb) [73]	гордий, як горянин
	<i>Балакучий</i>	
151	chatterlike a magpie [3]	щебетати, як сорока
152	chattering like a flock of daws [72]	щебетати, як зграя гайвороння
153	chatter on like a chickadee in a feed trough (Donald McCaig) [71]	щебетати, як пташеня в годівниці
154	chattering like a flock of starlings (Jimmy Sangster) [71]	щебетати, як зграя шпаків
155	jabber(ed) on like a drunk old uncle [71]	теревенити, як п'яний старий дядько
156	repeat (something) like a parrot [3]	повторювати (щось), як папуга
157	sound like a broken record [3]	звучати, як заїжджена платівка
	<i>Естетичні риси людини</i>	
158	look like a million dollars [3]	виглядати як (на) мільйон доларів
159	gnarled like an old tree [71]	сутулий, як старе дерево
160	seductive as Cleopatra [71]	спокуслива, як Клеопатра

161	pretty as a picture [73]	гарний, як картина
162	pretty as an angel [72]	гарний, як ангел
163	pretty as the spring time [72]	вродливий, - а, як весна
164	beautiful as Absalom (Bulwer Lytton) [72]	прекрасний, як Адоніс
165	fair as the lily [71]	прекрасна, як лілея
166	graceful as a swan [73]	граціозна, як лебідь
167	graceful as a panther [71]	граціозна, як пантера
168	neat as a bandbox [3]	акуратний, як скринька
169	smart as sixpence [73]	розумний, як шість копійок
170	smart as paint	дуже спритний, винахідливий, проникливий; розумний як чорт
171	neat as fresh spring herbs (George Eliot) [72]	акуратний, як свіжі весняні трави
172	(as) bright as a new penny [73]	(як) яскравий (блискучий), як нова копійка
173	dirty as a hog (John Byrom) [72]	брудний як свиня
174	ugly as a scarecrow [72]	гидкий, як опудало
175	ugly as sin [72]	потворний, як гріх
176	ugly as a toad [73]	гидкий, як жаба
177	ugly ... like a great black spider (Rosamund Pilcher) [71]	потворний ... як великий чорний павук
178	ugly and fat as a maggot [71]	потворний і товстий, як личинка
179	ugly as the devil [72]	страшний, як смерть
	<i>Фізичний опис людини</i>	
180	tall as a steeple [72] = as a maypole	високий, як шпиль; здоровило
181	tall as a poplar [73]	високий, як тополя
182	tall as a crane [71]	високий, як журавель
183	a figure like a beer barrel (Oscar Wilde) [71]	фігура, як пивна бочка

184	built like a castle [73]	могутньої статури
185	built like a crate = a toolbox [71]	збитий, як ящик
186	square as a wooden block [71]	квадратний, як брусок дерева = як дерев'яна колода
187	fat as a pig [73]	товстий, як свиня
188	fat as a balloon (Mark Twain) [71]	товстий, як куля
189	wide as a door [71]	широкий, як двері
190	fat as butter[71]	вгодований, повний, пухленький
191	thin as a rake [73]	тонкий, як граблі
192	thin as a walking stick (Mark Helprin) [71]	тонкий, як палиця
193	sound as a nut [71]	міцний, як горіх
194	strong as a bull moose [71]	сильний, як бик лось
194	agile as squirrels [71]	спритний, як білка
196	nimble as a cat [71]	спритний, як кіт
197	nimble as a deer (Geoffrey Chaucer) [71]	прудкий, як олень
198	awkward as a bull in a china shop [71]	незграбний, як бик у посудній лавці
199	blind as a bat [73]	сліпий, як кажан
200	blind as moles [72]	сліпий, як кріт
201	deaf as a post [72]	глухий, як стовп
202	old as the earth is old [72]	старий, як сама земля
203	young as dawn [72]	молодий, як світанок

